БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ,
АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955
ИЮНЬ
1
СРЕДА
№ 110 (3304)

Өртэə 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Совет Эвилели-биле Югославияның чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарының дугайында дыңнадыг (1 арын).

Совет чазактың төлээлериниң Югославияда чоруп турары (1 арын).

Кинохрониканың чогаадыкчы ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (1 арын).

Июнь 1-ги—уруглар камгалалының делегей хүнү (2 арын).

Тыва автономнуг областа хөй уруглар-лыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чарлыы (2 арын).

А. Лаврентьева.—Ниш чаш назын (2 арын).

Районнар солуннарындан (3 арын).

Д. Делов.—Бо чылын Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгези (3 арын).

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Болгарияның Улус Республиказының улустуң хуралы Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаан (4 арын).

Великобританияның коммунистиг партиязының медеглели (4 арын).

ТАЙБЫҢ—УРУГЛАРГА АAС-КЕЖИК

Бөгүн уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнү. Алды чыл мурнунда херээженнерниң демократтыг Бүгү-делегей федерациязы уругларның чурттаалгазын болгаш эргелерин дайынның айыылдарындан камгалаар дугайында делегейниң ак-сеткилдиг хамаатыларын, ажылчы кижилерин мынча деп кыйгырган:

«Уругларны камгалаарының хүнү — июньнуң 1-ги хоорай бүрүзүнге, завод бүрүзүнге, кодээ суур бүрүзүнге делегейниң бүгү улустарының акы-дунма болурунуң аразында идегежириниң болгаш тайбың дээш чурттаарының күштүг чыскаалы болур ужурлуг. «Ынчангаш, июньнуң 1-ги делегейниң демократтыг күштерин мөөңнээриниң, уругларның аас-кежиктиг чурттаалгазын камгалаарының болгаш чаа дайынны болдурбас дээш демисежириниң хүнү апарган.

Бо хүнну Европаның, Азияның, Американың, Африканың бүгү-ле чурттарында тайбыңга ынакшылдыг, ак-сеткилдиг ажылчы кижилер демдеглеп, уругларны камгалаарын тайбың дээш демисел-биле холбаштырып турар. «Тайбыңны камгалаары дээрге, уругларны камгалаары дээни-ол!» «Улустарга тайбың чурттаалганы бээр херек!». «Дайынче оруктуу дуй боогдаар херек!», «Уругларже кыжанып турар дайынзырактарны чагырып хай дээр херек!»—бо бүгү-ле негелделер делегейниң чер бүрүзүнде катаптанып, миллион-миллион кижилерни одуңдуруп, оларны хайындырып турар. Чүге дээрге, оларга тайбың эң-не чоок, эң-не эргим. Тайбың дээрге—уругларга аас-кежик, а уруглар дээрге—адаларының, иелериниң, ажылчы кижи төрелгетенниң өөрүшкүзү. Уруглар — чаа үениң тургузукчулары, келир үениң кижилери. Олар чаагай чорукка, алдарлыг херекке төрүттүнгеннер. Ада-ие бүрүзү, өг-бүле бүрүзү уруглары парталар артында өөренип орарын, аас-кежик долган өөрүшкү-биле хөглеп ойнап чорууру күзеп турарлар. Ынчангаш уругларны камгалаары дээрге—тайбыңны, чурттаалганы камгалаары дээни ол-дур.

Амгы үеде уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнүнүң ужуру улуг болуп, ооң сагылдары капиталистиг болгаш колония бар хамаарылгалыг чурттарда калбарып, күштүг шимчээшкин болуп турар. Капиталистиг чурттарда уругларның байдалы чедимче чок берге болуп турар. Ол чурттарда чаа дайынга белеткенип, Американың Каттышкан Штаттарының империалистиг бөлүктериниң айытканы-биле хөй-хөй хөреңгини дайын белеткелиинге үндүрүп турар. Ол бүгү ажылчы чоннарның эгиннеринге аар чүктешки болуп, оортан уругларның амыдыралының деңнели аажок кудулап турар. Уругларның аарыыр-аржыыры, өлүр-чидери хүн келир тудумна көвүдеп турар. Оон аңгыда капиталистер уругларны бак чоруктарже чыгап, оларны чаа дайынга солдаттар кылдыр белеткээрин оралдажып турарлар. Бо байдал ылаңгыя АКШ-та онза нептереп турар. Ооң ужурундан Кореяның чүс-чүс муң аныяк өскеннери дайынга өлүрткеннер. Ындыг байдалдар Вьетнамда, Малайяда, Кенияда болгаш өске-даа чурттарда болуп турар. Ынчангаш уругларны дайынның айыылдарындан камгалаар чорук делегейниң депшилгелиг улустарының мурнунда чугула айтырыг болуп тургустунган болгаш ол чорук тайбың дээш демисел-биле шуут холбашкан. Ак-сеткилдиг бөдүүн кижилер бомбаларның частыышкыннарын, бажыңнарның, школаларның буступ дүжерин күзевейн турарлар. Адазындан чарылган, иезинден аскан уругларны эрткен дайыннарның халаптыг айыылындан олар көрген-нер. Ынчангаш олар дайынны көөр хөңнү чок, дайынга удур үннерин дыңзыдып турарлар. Ооң уъжун амгы үеде тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң атомнуг дайынны белеткээринге удур кыйгырыын күзелдиг деткип, аңаа аттарын салып, ооң-биле тайбың дээш шимчээшкинниң күжүн чер бүрүде бедидип турарлар.

Уругларга аас-кежиктиг, чаагай чурттаалганы тургузары дээрге тайбыңны быжыглаар дээни ол, атомнуг дайынның белеткелиин үзер дээни ол деп чүвени Совет Эвилелинде, улуг Кыдат улуста болгаш улус демократиязының чурттарында билип, уругларның, чаштарның дугайында улуг кичээнгейни, сагыш човаашкынны салып турар.

Совет эрге-чагырганың төрүттүнгенинин баштайгы хүннеринден эгелээш бистиң социалистиг Төрээн чуртувуста иелер болгаш уруглар дугайында бүгү-ниитиниң сагыш човаашкынын тургускан. Уругларның аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг, эки чурттаары дээш, чаа-чаа заводтарны тургузуп, бедик дүжүттерни өстүрүп, муң-муң садтарны, уруглар шөлдерин, хөй-хөй муң школаларны, яслилерни тудуп турар. Ол бүгү шупту-ла уруглар дээш, оларның чырыткылыг келир үези дээш кылдынып турар. Бо чорук аныяк салгакчылар дугайында бедик кичээнгей болур-дур. Совет Эвилелинде уругларның дугайын чүгле өг-бүле сагыш човап турар эвес, бисте уруглар дугайында күрүне сагыш салып, оларның тайбың, өөрүшкүлүг өзериниң бүгү-ле быжыг байдалын хандырып турар.

Тайбыңның мерген политиказын чорудуп турар Совет күрүне, Коммунистиг партия аныяк салгакчыларны каң-кадык, билиглиг, культурлуг кижилер кылдыр өстүрүп, кижизидип, оларның чаагай чурттаалгазы дээш улуг сагыш човаашкынын салып турар. Коммунистиг партия, Совет чазак бистиң салгакчыларны улустарның аразында найыралдың бедик шынарларын шиңгээдиринче, өске чурттарның улустарының культуразынга, амыдырал чурттаалгазынга хүндүткелдиг болурунче эртемнерни, билиглерни чедип алырынче, күш-ажылга, чечен чогаалга, уран-чүүлге ынакшырынче, бодунуң социалистиг Төрээн чуртунга кызыгаар чок бердинеринче болгаш дайзыннарны көөр хөңнү чок болурунче, дарлаткан улустарның национал хамаарышпас болуру дээш демиселинге сагыш сеткил каттыштырарынче болгаш тайбыңче чүткүлдүг болурунче кижизидип, өстүрүп, оларның тайбың чурттаарын хандырып турар. Ооң чижектерин ырак эвестен көрүп болур.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың национал политиказының ачызы-биле Советтиг Тываның арны шуут чаартынып турар. Ооң тайбың күш-ажылчылары бедик дүжүттерни өстүрүп, үлетпүрүнүң одагларын калбартып, чоннуң культурлуг деңнелдерин бедидип турар. Школаларның, эмнелгелерниң саны көвүдеп, бүгү школаларда өөреникчилерниң саны чыл бүрүделе өзүп турар. 1930 чылда Тывага чүгле 3 школа турган. Ол школаларга шупту 160 уруглар өөренип турганнар. Ам тыва областа 151 школалар ажылдап, ында 33 муң өөреникчилер өөренип, оларны ийи муң хире башкылар өөредип турар. 7450 тыва уруглар күрүнениң долу хандырылгазында. Колхозчуларның, албан-хаакчыларның уруглары, чаштары, яслилерде, уруглар садтарында, пионер лагерьлеринде чурттап, дыштанып турарлар. Ол бүгү хостуг чурттаалганың ачызы, тайбың күш-ажылдың түңнели болур-дур. Ол бүгү совет кижилерге эң-не эргим, эң-не өөрүнчүг болуп турар.

Ынчангаш уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнүн Тываның ажылчы чоннары тайбың күш-ажылының чедиишкиннери-биле, тайбың дээш демисел-биле демдеглеп турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга сезен чеди муң ажыг кижилер ат салган. Ол болза, уругларның аас-кежиктиг чурттаары дээш, оларны атомнуг дайынның айыылындан камгалап алыры дээш, делегейге тайбыңны быжыглаары дээш совет кижилерниң бадыткалы, күзели болур-дур.

Делегейниң улустары дайынның политиказын буруу шаап турарлар, олар эптиг болгаш найыралдыг чурттаарын күзеп турарлар. Ынчангаш уругларны камгалаарының шимчээшкинин улам калбартып, чаа-чаа талалакчыларны элзедип ап, янзы-бүрү чүдүлгелиг болгаш үзелдиг кижилерни каттыштыр хаара тудуп турар.

Бо чылын уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнү улустар аразының шыңгыыралдыг байдалын кошкадыр дээш, шиитпирлетинмээн айтырыгларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле дугуржуп алыр дээш демиселдиң үезинде демдеглетинип турар. Тайбыңга күзелдиг кижилер Совет чазактың политиказын чүүлзүнүп, чугаалажырының аргазын деткип турар.

Даштыкы чурттарда тайбыңга ынакшылдыг миллион-миллион ак-сеткилдиг бөдүүн кижилер, уругларның адалары, иелери атомнуг чепсекти бүдүрер чорукка килеңнии-биле удурланып, уругларның хереглелдеринге чарыгдалдарны көвүдедирин негеп, школаларны шеригзидер чорукту буруу шаап, уругларны тайбыңның болгаш найыралдың ёзузунга кижизидерин негеп турарлар.

Уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнү тайбың дээш, уругларның эки чурттаалгазы болгаш аас-кежии дээш деп кыйгырыг-биле эртип турар. Ол болза, бүгү-ле чурттарда чүс-чүс миллион кижилерниң негелдези болур-дур. Өртемчейниң ыракты, чоокку булуңнарында бөдүүн, ажыл-ишчи кижилер мынча деп турарлар:

— Уругларга — өөрүшкүлүг чурттаалга херек! Уругларга — аас-кежикти болгаш тайбыңны бээр херек!

ССРЭ-нин Дээди Совединиң Президиумунда

Улус ажыл-агыйынга мурнакчы эртемни, техниканы болгаш технологияны нептередириниң херээн эң эки организастаарының, а ол ышкаш эртем-техниктиг пропаганданы күштелдирериниң сорулгазы-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму бо чылдың май 28-теги Чарлыы-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чаа техника талазы-биле (ССРЭ-ниң күртехнииа) Күрүне Комитедин тургускан.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чаа техника талазы-биле Күрүне Комитединиң даргазынга ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы эш Вячеслав Александрович **Малышевти** томуйлаан.

Совет Эвилели биле Югославияның чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннарының дугайында
ДЫҢНАДЫГ

Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң Н. С. Хрущевка баштаткан чазак төлээлери биле Югославияның Федеративтиг Улусчу Республиказының И. Броз-Титога баштаткан чазак төлээлериниң аразында чугаалажыышкыннар 1955 чылдың май 28-те үргүлчүлээн.

Чугаалажыышкыннар үезинде Югославияның Федеративтиг Улусчу Республиказы биле Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң аразында моон соңгаарты харылзааларның айтырыгларының талазы-биле санал солчуушкуннары болган.

Май 29-та ССРЭ-ниң чазак төлээлери ЮФУР-ның чазааның чалааның ёзугаар Брнони ортулукче тускай поезд-биле чорупкан. (СЭТА).

Совет чазактың төлээлериниң Югославияда чоруп турары

БРИОНИ ОРТУЛУК, май 29. **(СЭТА-ның тускай корр.).** Югославияның Федеративтиг Улус Республиказының чазааның чалааның ёзугаар Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин, А. И. Микоян болгаш Совет чазактың өске-даа төлээлери май 29-туң дүнезинче Белградтан Брнони ортулукче тускай поезд-биле чорупканнар.

ССРЭ-ниң төлээлери-биле кады ол-ла поезд-биле президент Иосип Броз-Тито, Эдвард Кардель, Александр Ранкович болгаш Югослав чазактың өске-даа төлээлери чоруткан. Ийи чурттуң төлээлерин оларның чөвүлекчилери, экспертери, а ол ышкаш совет болгаш югослав журналистер үдеп чораан-нар.

Ол тускай поездиниң чедер чери—Карловац хоорайга хоорайның эрге-чагыргаларының болгаш ол черниң командылалының төлээлери: хоорайның улус комитединиң даргазы Божо Бенич, хоорайның улус комитединиң даргазының оралакчызы Миливое Томица, скупщинаның депутады Миха Павлачич, дивизияның командири полковник Мато Билобрк олар аалчыларны уткуп ап, оларга байыр чедирген-нер.

Совет чазак төлээлери Югославияның чазак төлээлери-биле болгаш оларны үдеп чоруур кижилер-биле кады автомашиналарга олуруп алгаш Карловацтан Адриатика далайның эриинде Пул хоорайга баргаш, а оон соонда тускай пароходка олуруп алгаш Брнони ортулукта чеде бергеннер.

Дыка хөй шактар иштинде орукка бар чорда совет аалчыларга болгаш Югославияның удуртукчу күрүне ажылдакчыларын суурларның болгаш хоорайларның чурттакчылары ниит-биле байыр чедирип турганнар.

Шак эрте, даң хаязы, үргүлчүлелдиг чаашкын турбуже, Белградтан Карловац аразының станцияларынга чурттакчы чоннар холдарын көдүрүп, алыш часкаашкыннары-биле ол тускай демир орукту уткуп, байыр чедирип турганнар.

Пароходтар тулуунуң болгаш нефть болбаазырадып кылыр бүдүрүлгелерниң төвү—Риекке, курорт хоорай болур Опатияга болгаш Пазинга, дагжылар хоорайы Рашага база Адриатика далайның эриниң чурттакчы суурларынга совет аалчылар болгаш Югославияның күрүне ажылдакчылары автомашиналарга бар чорда чурттакчы чоннар кужумчуларны доллур чыскаалып алган оларны уткуп, байырлааннар.

Чурттакчы чоннар совет улуска чүректиң ынакшылын болгаш югослав-совет найыралды, бүгү делегейге тайбыңның херээн быжыдар деп боттарының күзелин илереткеннер.

Брониге чоруп турган үезинде ийи чурттуң төлээлери совет-югослав чугаалажыышкыннарының айтырыгларының талазы-биле боттарының санал-оналын солчуруун үргүлчүлээрлер.

Кинохрониканың чогаадыкчы ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

ССРЭ-ниң Культура министерствозунуң чыылдырганы кинохрониканың чогаадыкчы ажылдакчыларының беш хонук үргүлчүлээн Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы май 28-те кинолариның Москва бажыңынга доозулган.

Чөвүлел хуралдың киржикчилери—чурттуң хроника-документилиг фильмнериниң 24 студияларының төлээлери «кино хрониканың идейлиг уран-чечен деңнелин бедидер дугайында» ССРЭ-ниң культура министерствозунуң фильмнер чогаадырының талазы-биле Кол эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы Н. А. Кастелининиң, «Хүнүң чаа чүүлдери» деп киножурналдың оперативтиг чоруун бедидер болгаш шынарын экижидер дугайында» документилиг фильмнерниң Төп студиязының кол редактору В. С. Осьмининиң болгаш режиссер Р. Г. Григорьевтиң «Кинохроникада совет кижиниң овур-хевири» деп илеткелдерин чугаалашкан.

Чөвүлел хуралга кино ажылдакчылары М. Ошурков (Москва), Я. Авдеенко (Киев), В. Масс (Рига), Л. Отрадин (Ленинград), М. Каюмов (Ташкент), Е. Цатурьян (Ереван) болгаш өскелер-даа база чүве чугаалаан.

Чөвүлел хуралга «Кинохрониканың прокадының байдалы болгаш моон соңгаарты сорулгаларының дугайында» С. В. Трофимовтуң база «Кино техниказында чаа чүүл» деп «Мосфильм» киностудиязының кол инженери Е. Н. Бонолевтиң илеткелдерин дыңнаан.

ССРЭ-ниң культура министри Н. А. Михайлов чөвүлел хуралга чүве чугаалаан.

(СЭТА).

Москваның чаа автомобильдери

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилериниң кыйгырыы Москваның Сталин аттыг автомобиль заводунуң коллективинде изиг деткимчени алган. Найысылалдың автомобиль тудукчулары социалистиг чаа хүлээлгелерни ап, бүдүрүлгениң улуг курлавырларын илередип турар.

Машиналарның чаа-чаа конструкцияларын чогаадып кылырының болгаш оларны бүдүрүлгеге кииррериниң талазы-биле бир үеде автозавод хожудап турган. Чөптүг шугумчулеллди коллектив шын хүлээп алган. Ам чаа конструкцияларны шиңгээдип алырының перспективтиг планын чогааткан. Ону боттандырары-биле конструкторлар эгелеп кирипкен. Хоорай аразының «ЗИС-127» деп автобузун бүдүрүп үндүреринге белеткел чорутунуп турар. Хоорай хевириниң 37 олуттуг автобузунуң техниктиг төлевилелин ажылдап кылырын инженерлер доозуп турар. Ол автобус 180 аът күштүг шимчедикчи-биле хандыртынган. Үшкү кварталда «ЗИС-129» деп хоорай автобузунуң ийи үлегерлиг хевирин белеткээри төлевилеттинген. Чүък чүдүрер «ЗИС-130» болгаш «ЗИС-131» чаа машиналарның конструкцияларын ажылдап кылып турар, бар турар «ЗИС-150» база «ЗИС-151» деп чүък чүдүрер автомобильдерни чаартып турар.

Бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаарынче, автоматчыдарынче угланган техниктиг хөй хемчеглер цехтерде боттанып турар. Ниити мотор цехинде поршень билзектери кылырының база бир автоматтыг шугумунуң монтажы дооступ турар. Алды цехтерни чыылданың кол конвейерлери-биле каттыштырар конвейерни тудуп турар. Ону үшкү кварталда ажыглалга киирер.

Ниити продукция бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле беш чыл онаалдазын хуусаа бетинде июльда доозар дээш бүгү күштү салырын, автомобиль тудуушкунуң элээн бедик деңнелге көдүрерин Москваның автомобиль тудукчулары медеглеп турар.

(СЭТА).

Молдавияның ховуларында

КИШИНЕВ. Молдавияның колхозтары болгаш совхозтары часкы тарылга планын 102 хуу күүсеткен. 970 муң гектар черге тооруз, кукуруза, чигир свеклазы, хөвеңболгаш өске-даа культураларны тараан.

Республиканың кодээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери кукуруза тарылгазынче улуг кичээнгейни салган, чазын тарыыр черниң 47 хуузун ол ээлээн.

Ногаалар, тапкы болгаш өске-даа культуралар олуртулгазы республикада үргүлчүлеп турар. Эрткен чаашкыннар үнүштерниң хөгжүлдезинге таарымчалыг болуп турар. Колхозчулар болгаш механизаторлар тарылга ажаалгазын калбарткан.

(СЭТА).

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының Кыйгырыын таныжып турар

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының Кыйгырыын Кызылдың Раскова аттыг даараныглга комбинадының коллективиниң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг бүгү ажылдакчылары цехтер, бригадалар болгаш ээлчеглер аайы-биле таныжып турарлар.

Даараныкчылар Кыйгырыг-биле таныжкаш, ону амыдыралга кандыг янзы боттандырарының тодаргай хемчеглерин бүгү тала-биле чугаалажып көргеннер. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге болгаш даараглыг кылыгларның шынарын улам экижидеринге хамыктың мурнунда күш-ажылдың организациязын экижидери, мурнакчыларның болгаш бүдүрүлгениң чаартыкчыларының дуржулгазын калбаа-биле нептередири эргежок чугула деп, коллективтиң кежигүннери санап турарлар.

Комбинаттың быжылга цехиниң ажылчыннары болгаш мастерлери быжылга бүрүзүн эки бодамчалыг чорудуп база ооң техниказын шын сагыыр болза хөй камналганы ап болур арга бар деп чүвени чугаалааннар. Ынчангаш олар ол аргаларны кыска хуусаада боттуг чүүл кылдыр боттандырарын хүлээнгеннер.

Коллективтиң аас-кожа хеп даараар цехиниң (ательемодтуң) даараныкчылары янзы-бүрү хептерниң чаа-чаа хевирлерин бүдүрүлгеге чоокку үеде шиңгээдип алыр дээш база күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнгеннер.

* * *

Кызылдың аъш-чем комбинадының кондитерлерин, хлеб быжырыкчыларын болгаш өске-даа ажылчыннарын үлетпүр ажылдакчыларының Кыйгырыы чаа көдүрлүүшкүнче сорук кииргени. Олар Кыйгырыгны боттарының ажылының дайынчы программазы кылдыр хүлээп алганнар.

Аъш-чем комбинады болза, бешки беш чылдың онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткеш, 1956 чылдың санында ажылдап турар мурнакчы коллективтерниң бирээзи. Чедиишкиннерге оожургавайн, харын ол чедиишкиннерни улам быжыктырары үлетпүрнүң ажылдакчы бүрүзүнүң хүлээлгези деп чүвени комбинатчылар билип турар. Ынчангаш олар пландан ажыр ам-даа хөй-хөй продуктуларны бээр дээш эрестиг ажылдап турарлар.

Кондитержилерниң дуржулгалыг бригадирлери Качалованың болгаш Скрипачен-коңуң удурткан бригадалары бо хүннерде онза күжениишкин-биле ажылдап турарлар. Бригаданың кежигүннери кондитер кылыгларының шынарын экижидери дээш аразында социалистиг чарышты салып алган ажылдап турар. Чарыштың баштайгы хүннериниң түңнели кайы-даа бригаданың кежигүннериниң боттарының алган хүлээлгелерин ажыр күүседип турарын көргүскен. Чарышка кондитержилер Ховалыг, Комарова, Жиркова олар тергиидеп турарлар.

Комбинаттың сускунга ижер чүүлдер кылыр цехиниң ажылчыннары болгаш № 1, 2 пекарняларының хлеб быжырыкчылары чарышка кондитержилерден база тудавайн турар.

* * *

Кызылдың ыяш заводунуң коллективиниң кежигүннери үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының киржикчилериниң хүлээп алган Кыйгырыын таныжкаш, ону боттарының чүткүлдүг күш-ажылы-биле харыылап турарлар.

Ыяш заводунуң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип ап турар. Ында бүдүрүлге планын күүсетпейн турар ажылчын чок. Ам үеде хүн нормазын ажыр күүседип турар ажылчыннарның саны улам өскен.

Коллективтиң кежигүннери сугладып келген ыяштарны хүлээп алырының белеткел ажылын чедиишкинниг чоруткан. Ам үеде баштайгы салдарны хүлээп алыр ажыл эгелээн болгаш организастыг чоруп турар. Заводтуң пилорамщиктери механизмнерни болгаш дерилгелерни бедик бүдүрүкчүлүг ажыглаар дээш боттарының аразында социалистиг чарышты калбарткаңнар.

Дилген материалдарның шынарын экижидер болгаш оларны мебель фабриказынга база хоорайның тудуг объектилеринге ой-шаанда бээр, бо чылдың бир дугаар чартыының бүдүрүлге планын кол көргүзүглер талазы-биле хуусаа бетинде күүседир деп, мындыг бедик хүлээлгени коллективтиң ажылчыннары бир эп-сеткил биле хүлээп алганнар.

* * *

Продукция бүдүрүп үндүрерин көвүдедир талазы-биле бешки беш чылдың планын хуусаа бетинде — сес ай бурунгаар күүсеткен Кызылдың далган дээрбезиниң коллективи үлетпүр ажылдакчыларының патриотчу кыйгырыынга күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле ужурашканнар.

Бүдүрүлгеде күш-ажылдың организациязын шын тургусканындан ажылчын бүрүзү хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседирин, механизмнерни чөп ажыглаарын чедип алган. Дээрбеде эштер Дрёмин болгаш Пичугованың баштаан бригадалары бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап, ээлчег нормаларын бүдүн чартык чедир күүседип турар.

Эш Пичугованың баштаан бригадазы бир ээлчегде 8 тонна далган тыртырар турган, ону 12 тонна чедирип турар. Ам үеде коллектив бүдүрүлгениң чаартылгазын болгаш септелгезин кылырынче кирипкен. Бо ажылга эш Лезининиң баштаан бригадазы эрестиг ажылдап турар. Ында эштер Худанодов, Салмин мурнакчы ажылдап, бүдүрүлгечи эки көргүзүглерни чедип алган.

Септекчилер бригадазында Ашихмин болгаш Зимелин олар эки ажылдап, хүн бүрүде бүдүн чартыктан өрү норманы күүседип турар. Дээрбениң коллективи Кыйгырыгга харыы кылдыр чаартылга болгаш септелге ажылдарын хуусаа бетинде бедик шынарлыг доозар деп боттарының сөзүн бергеннер.

* * *

«Элегестиң» шахтёрлары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел Чөвүлел хуралының киржикчилериниң Кыйгырыын таныжкаш, ону боттарының ажылының дайынчы программазы кылдыр хүлээп алганнар.

Олар бешки беш чылдың болгаш 1955 чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш улам-на күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнгеннер.

Шахтёр эш Боссёров хуралга бир дугаарында сөс алгаш, шахтада хөй күш үнер ажылдарны механизастаар талазы-биле ажылда чамдык четпестерни чугаалаан. — Электростанция долу күш-биле ажылдавайн турар. Ол чорук хөмүр даш казып тыварының планын ой-шаанда күүседиринге шаптыктап турар —деп, ол чугаалаан.

Санал бергеннер шахтада профэвилел комитединиң даргазы эш Чанчиковтуң ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты калбартырынче кичээнгей салбайн, ооң түңнелин чогуур үезинде үндүрбейн турарын, мурнакчыларның дуржулгазын бүдүрүлгеге нептередир талазы-биле ажылдың багайын, ажылдакчыларның ортузунда полит-массалыг ажылдарның кошкаан болгаш хана солуну, агитхуудустарны үндүрбейн турарын шүгүмчүлээннер.

Кулундада чаа көжүп келгеннер

КРАСНОЗЕРСК (Новосибирь область). Кулунданың болгаш Новосибирск областың өске-даа районнарының колхозтарынче чыл эгезинден бээр беш муң ажыг кижи көжүп келген. Кулунда ховузунуң хостуг-шөлээн черлеринче Украинадан, Белоруссиядан, төп областардан көшкеннер кээп турар.

Сталин аттыг колхозта оларны өөрүшкүлүг уткуп ап турар. Эрткен чылын чеди миллион ажыг рубль орулга алган бай хову кодээ ажыл-агый артельдериниң бирээзи чаа көжүп келгеннерге харам чок дузаны көргүзүп, олар маңаа боттары ээлер болуп алырынга дузалап турар.

Каш айның мурнунда Запорожьеден Алексей Самойленко кадайы, уруу болгаш кырган-иези-биле чедип келген, ам бо өг-бүле боттары бажыңныг, инектиг, хойлуг, хаванныг, куштуг апарган. Эш Самойленко чолаачылап, кадайы Татьяна учетчик болуп ажылдап турар. Оларның чаңгыс чер чурттуу Андрей Лукьянченко мал ажаакчызы, ооң кадайы саанчы болу берген.

Күш-ажылга ынак — Сергеева Мария болгаш Александра Панасенко база өске-даа өг-бүлелерни колхозта мактап четпес. Чаа көжүп келгеннер Сибирьни, ооң делгемнери болгаш болдунар улуг аргалары дээш ынакшаан.

Сталин аттыг колхозта тарылга шөлү 13 муң гектар, муң инектер, муң хире хаваннар, чеди муң хойлар, 700 хире чылгы мал, хөй автомобильдер болгаш машиналар бар болуп турар; ынчаарга ажыл кылып шыдаарлар шупту 400 кижи.

Чаа көжүп кээп сууржааннар бай шыдалгыр амыдыралдың, кодээ ажыл-агый продуктуларын бүдүрүп үндүрерин көвүдедириниң чаа перспективаларын ажыдып турар. Колхоз чаа көжүп келгеннер бүрүзүнге 10—10 пуд тарааны берип, мал тыптынып алырынга дузалап турар. Колхоз кежигүннериниң чаа бажың тудуп алырынга баштаар чер үргүлчүнүң тудуг бригадазын тургускан.

(СЭТА).

Июнь 1-зи—уруглар камгалалының делегей хүнү

*

Найысылалдың төп паркының уруглар хоорайжыгажы

Москва-хемниң эриинде Крым көвүрүгнүң чанында найысылалдың эң эки парктарының бирээзи — М. Горький аттыг культура болгаш дыштаныылга паркы турар. Ооң калбак-делгем шөлдеринге, хөлегелиг аллеяларынга москвачылар дыштаныырынга ынактар. Бичии уруглар парктың доктаамал дыштаныкчылары болуп турарлар. Оларга бүдүн уруглар хоорайжыгажы тургустунган.

Чыскаалдыр үнген теректерниң аразында пионерниң херекке кадаар демдээ болгаш «Пионерниң болгаш школачының хоорайжыгажы» деп бижикти аскан. Ногаан херимниң иштинде ойнаар шөл чатылган. Ында уругларның ойнаар чүүлдери эңгежок хөй. Эртенги бот-тывынгыр уран-чүүл көргүзүү база болуп турар.

500 ажыг чаа эгелеп чорууп шыдыраачылар, шашкага болгаш биллиардка ынакшылдыглар стол кырының оюннарының булуңунга хүннүң-не чыглып турарлар. Оларга шыдыраага болгаш шашкага харыгда салырының сеансыларын, өске-даа оюннарның маргылдааларын организастап турар.

Эң-не ыржым черни номчулгага тускайлаан. Маңаа чүгле солунну, сеткүүлдү номчуп болур эвес, харын ном шилип алырының дугайында сүме беседаларны дыңнап, ынак чогаалчыларга холбаштырган делгелгелер-биле таныжып болур.

Спорт шөлү аажок хайымныг. Хол бөмбүү, баскетбол шөлдеринде оюннар изиг түлүк чоруп турар. Аныяк спортсменнер чиик атлетика болгаш гимнастика талазы-биле «хүн чемпионунуң» адын чедип алыры дээш маргылдааларга улуг соңуургалдыг киржип турарлар.

Парктың иштинде натуралистерниң станциязы бар. Час дүшкени-биле аннатарның ажылы көвүдээн. Улуг шөлдү ажылдап кылыр, үрезиннерни болгаш ногаалар рассадаларын белеткээр, кукуруза болгаш өске-даа культураларның олуртур черлерин белеткээр херек. Станцияда үнүштерниң 84 хевирлерин өстүрүп турар. Оларның шуптузун пионерлер олуртканнар. Ында бүдүн мичуринчи сад бар. Ботаника, зоология дугайында беседалар, участокта ажыл база «амданныг болгаш ажыктыг чүүлдерниң лабораториязы» уругларны кедээ ажыл-агыйже ынакшылче хаара тудуп турар.

Физика болгаш химия талазы-биле чүүлдерни херек кырында көргүзүп турар павильондан уруглар дыка хөй хандыкшылдыг чүүлдерни көрүп турарлар. «Школачының лекторийинде» эртем, техника дугайында лекцияларны болгаш беседаларны чорудуп, бүдүрүлгениң чаартыкчылары болгаш эртемденнер-биле ужуражышкыннарны кылып турар. Станоктар болгаш механизмнер-биле деритинген бүдүрүлге профессияларының залы база катап ажыттынар.

(СЭТА).

* * *

Чурукта: Кызыл хоорайның № 2 уруглар яслизиниң уруглары.

Фото. **С. ФЕОКТИСТОВТУУ.**

Делегейге тайбың, уругларга аас-кежик дээш

Бүгү иелер боттарының чаш уругларынга кандыг-даа коргунчуг айыылды таварыштырбас дээш чаа дайынны болдурбазынга удур чаңгыс демниг быжыг күш-биле туржуп турар.

Совет чурттуң бүгү-ле биче чаштары улуг ынакшыл болгаш кичээнгей-биле бүргетирген. Чыл бүрүде уругларга чаа-чаа яслилерни, садтарны, школаларны, дыштаныылга, эмнелге черлерин тудуп тургузарынга хөй муң түңнүг акша-хереңгини үндүрүп турар. Бистиң уругларывыс тайбыңның болгаш күш-ажылдың ады-биле культурлуг, билиглиг, төлептиг кижилер кылдыр кижизидип турарлар.

Кызылдың № 1 уруглар яслизинде 125 биче чаштар бар. Оларның ада-иелери бүдүрүлге, албан черлеринде шөлээн ажылдап турарлар. Чүге дизе, биче чаштарны яслиде ажаап турар тускай ажаакчылары бар. Уругларның яслиде амыдыралында бүгү таарымчалыг эки байдалды тургускан. Яслиде уругларның хүн чуруумун шын сагып, оларның кадыкшылдыг өзүлдезинге чугула ажык-дузалыг витаминнерни болгаш эң эки шынарлыг чемнерни четчири-биле хандырган. Элээди уругларның бөлүүн төлептиг аажы-чаңга, улуг улустарны хүндүлээринге кижизидип турарындан аңгыда оларга чаа ырларны, шүлүктерни болгаш танцыларны өөредип турар. Уругларга янзы-бүрү ойнаарактар четчир.

Чаа чылда болгаш ноябрь 7-ниң, Май 1-ниң байырлалдарында уруглар солун концерттерни ада-иелерге көргүзүп турар.

Яслиниң кижизидикчилеринден эштер П. Бочкева, Е. Селиванова, С. Женгилева болгаш өскелер-даа ясли ажылынга хөй чыл иштинде ажылдап, боттарының билиин болгаш күжүн биче чаш салгакчыларны кижизидериниң херээнге бараалгадып келгеннер.

Бөгүн июнь 1-де, бистиң № 1 яслиниң ажылдакчылары бистер тайбыңга ынакшылдыг делегейниң бүгү-ле ие-херээженнери-биле кады «Делегейге тайбың», «Уругларга аас-кежик, өөрүшкү» дээш боттарывыстың үнүвүстү кадып, быжыг туржуп тур бис.

А. ОНИСИМОВА,
Кызылда № 1 уруглар яслизиниң эргелекчизи.

Күш-ажылчы иениң үну

Анна Гавриловна Донковцева алды уругларның иези. Ол, тудуг трестизиниң эң мурнакчы штукатурларының бирээзи. Ооң уругларының адазы немец фашистиг эжелекчилер-биле демисежип турган фронтуга өлген.

Ооң эң биче уруглары эге класстарда өөренип турарлар. А улуглары база-ла тудуг трестизинде ажылдап турарлар. Эң улуг уруу тресте мурнакчы ажылдыг комсомолчуларның бирээзи.

А. Донковцева тресче ажылдаарының мурнунда колхозка ажылдап турган база-ла мурнакчыларның одуруунга санадып, ССРЭ-ниң Дээди Совединден «Күш-ажылчы шылгарал» деп металь-биле ийи удаа шаңнаткан.

— Улуг уругларым-биле кады кылып турар күш-ажылчы чедиишкиннеривис тайбыңны камгалап, Төрээн чурттуң чаагай чоруунга бараан болуп турар. Бөгүн уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнүнде уругларга аас-кежиктиг, хөглүг чуртталга, оларның чырыткылыг келир үези дээш туржуп турар бүгү кижилер-биле кады чаңгыс демиселде мен. Бистер, бүгү иелер, уругларывыстың өскүс калырын кажан-даа күзевес бис. Уругларывыстың айыраң чечек ышкаш магалыг хөглүг өзүлдезин моондактаар күчү кажан-даа турбас болзун!—деп, Анна Гавриловна чугаалап турар.

Б. СЕЛИКПАА.

*

Чаштың чолун камгалаар дээш

Частыр бомба бажың үрээн,
Чаъс октар өлүм сүрген
Хаанныг чааның хайлыг үржүүн
Кажан-даа чер уттупас бис.
«Авай», «ачай» дептер хире
Аскы-дылы үнмейн чорааш,
Өлүмнүг чаа айыылынга
Өскүс калган уруглар хөй.
Аттынган кавайынга
Амыр тайбың удуп чыда,
Фашист бомбаа таварышкаш
Барган чаштар база көвей.
Ынчаан ол дээш ажыг көрген
Аваларны уттур бис бе?
Ындыг чаага ханын төккен
Адаларны сагынмас бе?
Каргыштыглар чаштың чолун
Хаңга бораар дижип турда,
Дайын катап болбазын дээш
Тайбың дээштиң туржуп тур бис.
Чаштың чолун ынча дыка
Чаага катап алыспас бис.
Херек болза боттарывыс
Хериңнедир туруптар бис.

К. КУДАЖИ.

Аас-кежиктиг чаштар

Уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнү — июнь 1-ни делегейниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү бөдүүн кижилери атомнуг болгаш водородтуг чепсекти бүдүрерин хоруп, чаа дайынны болдурбайн иелерниң болгаш уругларның аас-кежии—делегейде тайбың дээш демисешкиниң демдеглеп эрттирип турарлар.

Эрткен дайын хөй-хөй уругларны ада-иелеринден чарып, өскүссүреткен болгай. Ол айыылдыг халап биске уттундурбас. Бистер айыылдыг дайынның болурун кажан-даа күзевес бис. Бүгү уругларга тайбың өөрүшкү херек.

Совет чуртувустуң уругларын көрүңерден, кайы хире аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг чуртталгада чурттап турар-дыр. Биче чаштарга болгаш школа назыны четпээннерге яслилерниң, уруглар садтарының эжиктери ажык.

Бистиң садта дыка хөй уруглар бар. Ында аас-кежиктиг чаштарның чаптанчыг чараш ырлары чаңгыланып, оюн, каткылар динмиреп турар. Оларны янзы-бүрү ойнаарактар хөгледип, ойнадып турар. Педагогиктер З. Цырулева, Г. Илларионова, Е. Ханашевич болгаш өскелер-даа боттарының кижизидикчи ажылы-биле чедиишкиннерни чедип ап турар.

Садта уругларны төлептиг аажы-чаңга кижизидип, оларны чогаадыкчы мергежилдиг кижилер болзун дээш чурукта чурудуп, янзы-бүрү түрмек чүүлдер кылдыртып база таныыр болгаш шүлүктер номчуп, ырлар ырлаарынга өөредип турар болгаш оларны күш-ажылга хандыкшылдыг болурунче кижизидип турар.

Уруглар садтарынга, яслилерге уругларның чаптанчыг ырлары, хөглүг каткы чугаалары үзүктел чокка динмиреп турзун. Оларның ол хөглүг ырларын, чаагай өзүлдезин моондактаар айыыл — чаа дайын кажан-даа болбас болзун.

В. ЩЕРБАНЬ.
Кызылдың № 1 уруглар садының кижизидикчизи.

ИИИ ЧАШ НАЗЫН

Бистиң улуг чуртувустуң хоорайларында болгаш суурларында чүткүлдүг чогаадыкчы ажыл хайнып турар. Чаа-чаа заводтар, электриниң улуг станциялары, чуртталга бажыңнары, эмнелгелер, школалар, уруглар яслилери туттунуп турар. Кур болгаш куруккан черлерниң карак четпес делгемнеринде чүс-чүс совхозтар тургустунуп турар. Совет чурттуң бүгү ужу-кыдыгларындан чедип келген энтузиастар — кур черлерниң маадырлары улуг бергелерни ажып эртип, бойдус-биле соруу кириишкинниг демиселди чорудуп, ону тиилеп турар. Бистиң чуртувустуң камгалал күжү чыл келген тудум-на быжыгып турар.

Бистер коммунизмни тудуп, чаа дайынны болдурбас дээш хөйнү кылыр долу шиитпирлиг бис.

Делегейниң кырында коргунчуг булуттар база катап чыглып турар. Хосталгага ынакшылдыг улустарга делегейге тергиидекчи болуп алыр дугайын бодап турар океан ындының — авантюристерниң өлүмнүг айыылы кыжанып турар.

Күш-ажылдың кандыг-даа кижизин — шахтёрну, колхозчуну, башкыны, эмчини, ажылдап тургузуп турар бүгү-ле кижилерни алырга, олар боттарының бүдүрүп кылып алган чүүлүнге өөрүп чоргаарланып турар. Ынчангаш дайынның организакчыларының кем-буруулуг, кара сагыштыг бодалдарынга удур бүгү кижилер мынчаар харылап турар: «Дайын херек чок». Дайын ажылчы чоннарга херек чок, а капиталистерге херек. Америк болгаш англи империалистер улустарның ханынга, иелерниң карактарының чажынга байып турар. Олар делегейниң үшкү дайынын өскүдерин күзеп турар. Оларның оозу болдунмас. Делегейниң улустары дайынга удур.

Атомнуг энергия кижилерни узуткап чок кылырынга эвес, а тайбың сорулгаларынга ажыглаттынган турарын чер бөмбүрзээниң бөдүүн кижи бүрүзү күзеп турар. Чер бөмбүрзээниң миллион-миллион кижилери атомнуг дайын кыпсыкчыларының бужар бак пропагандазынга удур демиселди калбартып турар. Делегейниң бүгү бөдүүн кижилериниң үнүнге боттарывыстың үнүвүстү каттыштырып, атомнуг чепсекти бүдүрүп үндүрерин, ажыглаарын болгаш ооң курлавырларын кылырын хоругдаарын негеп тур бис. Бодувустуң күш-ажылывыс-биле бистиң Төрээн чуртувустуң тайбың херектерин көвүдедир бис. Улустар аразының айтырыгларын таарыштырарының талазы-биле чаа аргаларны, атомнуг энергияны тайбың ажыглаарының талазы-биле бодунуң дузааламчызын көргүзерин бистиң чазаавас сүмелеп турар, ынчаарга империалистер аңаа удур.

Бүгү делегейниң херээженнери — иелер ашактарын болгаш уругларын узуткап чок кылырын күзевейн турар. Боттарының уругларынга ынак болур улуг күш оларны шуптузун каттыштырып турар. Тайбың дээш, уругларның келир үедеги амыдыралы дээш демиселге олар боттарының күжениишкиннерин каттыштырып турар.

Тургузукчу күш-ажылды, өөрүшкүлелди, уругларның хүлүмзүрээшкинин, иелерниң аас-кежиин камгалап турар кижилерниң үннери бүгү чер бүрүзүнге улам чаңгыланып турар.

Совет Эвилели баштаан тайбың күштериниң демисели улустарга чамдык чиигелделерни берген. Корейада өрттү өжүрген, Индий-Кыдатка пушкалар ыттавастаан. Шынныг херек дээш бир эвес эгиннерин кожа туржур болза, бистер күштүг бис дээрзинге кижилер бүзүрээн.

Тайбынче кыйгырыглар улустар аразының национал конгресстеринге болгаш конференцияларынга, ажылчыннарның, дайынның инвалидтериниң, херээженнерниң, студентилерниң чыскаалдарынга болгаш митингилеринге чаңгыланып турар. Тайбың дээш ат бижидиишкиннериниң чыылдазы чер бөмбүрзээниң эң-не ырак кыдыг кызыгаар черлеринге безин чоруп турар.

Кижилер чурттаарын, ажылдаарын күзеп турар. Уруглар-биле өг-бүле бүрүзүнүң, улус бүрүзүнүң эң чырык болгаш эң үнелиг чүүлү харылзашкан. Уруглар — кижи төрелгетенниң эң дээре идегели болгаш келир үези, ооң өөрүшкүлели болгаш чоргаарлалы.

Бо чылын июнь 1-ни, уругларны камгалаарының Бүгү-делегей хүнүн—тайбың дээш, өөрүшкүлүг амыдырал дээш, бистиң эвилелдерниң кады дээш демиселдиң хүнүн бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг улустары демдеглеп турар. Совет чурттуң бүгү уруглары канчаар-даа аажок улуг өөрүшкүлел болгаш аас-кежик-биле бүргетирген. Пионерлерниң ордулары, парктары, уруглар санаторийлери, лагерьлери болгаш шөлдери, библиотекалары болгаш стадионнары дыка кайгамчыктыг чараш чаагай. Уругларның тускай театрлары бичии совет көрүкчүлерни хөгледип турар. ССРЭ-ге чыл бүрүде миллион-миллион номнарны үндүрүп, тускай кино фильмнерни чогаадып турар. Бистиң чуртта кижизидилгениң бүгү системазы—өг-бүле, школа, пионер организациязы, кино, театр, номнар—уругларны совет патриотизмге, найыралга болгаш бүгү улустарны хүндүлээр чорукка кижизидип турар. Бистиң улузувус бодунуң аныяк салгакчызын кадык, сагылга-чурумнуг, дадыккан кижилер кылдыр кижизидип турар. Совет уруглар боттарының адаларынга болгаш иелеринге төлептиг болуп өзүп турарлар.

Кыдат Улус Республиканың, европа чурттарының, Улус-демократтыг Кореяның, Моол Арат Республиканың, Германия Демократтыг Республиканың уруглары база-ла улуг сагыш салыышкын-биле хүрээлеттинген. Кыдат Улус Республикада өөреникчилерниң саны 1949 чыл-биле деңнээрге ийи катаптан хөй өскен. Делегейниң ийиги дайынының мурнунда Польшага яслилерге чүгле 540 кижи турган болза, бо үеде яслилер ажылчы чоннарның 40 муң хире уругларын хандырып турар.

Капиталистиг болгаш колония чурттарында уругларның байдалы чыл-бүрүде баксырап турар.

Чаа дайынга белеткел, эндере чепсегленишкин бүдүрүп үндүрери ажылчы чоннарга аар чүктешкинни салып турар, ол чорук хамыктың мурнунда бичии уругларга таваржып турар. Атомнуг болгаш водородтуг бомбаларны белеткеп турар дугайын дыңнаан иелер ыржым удуп болур бе ынчаш. Американың Каттышкан Штаттарының шериг чарыгдалдары күрүне бюджединиң дөрттүң ужу, Англияда бүгү бюджеттиң чартыындан хөйү, Францияда — бюджеттиң үштүң бирээзинден хөй болуп турда, иелер боттарының уругларының келир үезинге идегеп болур бе ынчаш?

Империалистиг чурттарда ядыы-түреңги чорук өзүп, школаларга, чуртталгаларга, эмнелгелерге чарыгдалдар кызырлып турар. Байдал мындыг турда зарыгаар дүрген нептерээр, уругларның өлүр чоруу көвүдеп турар. Уругларның күш-ажылын ажыглаар чорук дарлалдың чурттарында калчаалыы-биле нептереп турар. Хевис аргыкчылары болур бичии иран уруглар дүн, хүнде 13—14 шак ажылдап турар. Тос харлыг уруглар Боливияның ак-коргулчун уургайларының шахталарында ажылдап турар. Уругларны садар болгаш садып алыр чоруктарның туруп турарын бистиң үевисте чугаалаары безин берге. Уруглар садыглаар чорук Японияда нептерээн. Сингапурга чыл бүрүде муң ажыг уругларны садып турар. Канадага уруглар садарының талазы-биле бүдүн организация илеретинген: кулдар садыглакчылары АКШ-ка муң-муң уругларны садыглаан. Доктаамал чедимче чок чорук, даартагы хүнге идегевези, эртемге чедир өөренмези — бо бүгү уругларны ядыы түреңги байдалга кем-херек безин кылыр чорукка чедирер. Уругларның кем херек үүлгедир чоруктуң өзүп турары Америкада болгаш өске-даа капиталистиг күрүнелерде калбаа-биле нептереп турар кижини көөр хөңнү чок чоруктуң системазынга кижизидеринге идигни берип турар. Капитализм уругларны эң-не араатанзыг чаңчыл байдалдарга өш-биле кижизидип турар. Капитализм уругларны күш, сагыш-сеткил, талазы-биле үреп, бертикмежел кылып, иелерниң идегелин болгаш аас-кежиин чарып, уругларның аас-кежиктиг болур чоруун казып турар. Кижи төрелгетен бо кем-буруулуг чорукту кажан-даа өршээвес.

Капиталистиг чурттарның уруглары айыылдыг байдалда! Аныяк салгакчыларга улуг айыыл оларның кырында диргелген!

Дарлаткан уругларның амыдыралы болгаш аас-кежии дээш демиселче тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилер улуг күш болуп көдүрүлген. Уругларны камгалап алыр дээш күштерни каттыштырарының чугулазынга кижилер улам-на идегеп турар, тайбың, демократия болгаш уругларның келир үези дээш идепкейлиг демиселчилерниң хүрээлели хүн-бүрүде көвүдеп турар.

А. ЛАВРЕНТЬЕВА,
РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы.

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары" орденнер болгаш „Иениң медалы" медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1944 чылдың август 18-теги Чарлыынга үндезилээш, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң мурнундан шаңнаары болза:

Тос уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ 1-ГИ ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Докпак** Долгар Каткан-Караевна — Чаа-Хөл районнуң Хереме кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
2. **Монгуш** Билчинмаа Намбаровна — Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.

Сес уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ II-ГИ ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Барзын** Мыйдок Меддеровна —Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
2. **Донгак** Өктээней Баян-ооловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
3. **Донгак** Серемаа Шынар-Саваа — Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
4. **Дыртыына** Донгак Маға-Ширпеевна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
5. **Күжүгет** Тараачы Хунакайовна — Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Куулар** Севильбаа Баян-Шыраовна—Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
7. **Семис-оол** Ховалыг Баштыговна — Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.
8. **Ховалыг** Савыржаан Лопсановна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.

Чеди уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ АЛДАРЫ» ОРДЕННИҢ III-кү ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Горфутдиновна** Зейтуна — Каа-Хем районнуң Федоровка кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
2. **Далаа** Монгуш Дотпеевна — Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
3. **Долаан** Норжай Азыракайовна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
4. **Лопсан** Сувак Дамбаевна—Чаа-Хөл районнуң Чаа-Хөл кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
5. **Мохова** Лукерья Андреевна—Шагаан-Арыг хоорайда өг-бүле ээзи.
6. **Санчай** Монгуш Эрелчиновна—Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Севин** Анай Сюрюновна—Бай-Тайга районнуң Каргы кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
8. **Федорова** Анна Афанасьевна—Туран хоорайда өг-бүле ээзи.
9. **Чолдайган** Салчак Амырбитовна — Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

Алды уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ I-ГИ ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Билзит** Зоя Меддеровна—Чаа-Хөл районнуң Хереме кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
2. **Будуй** Байыр-оол Долчуновна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. **Донгак** Самбакай Дембиреловна — Сүт-Хөл районнуң Суг-Аксы кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
4. **Иргит** Чанчыл Докуровна—Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
5. **Куулар** Далбын-кара Дамбы-Сүрүн—Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Куулар** Седип Билчейовна—Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
7. **Куулар** Седиш Сундуйовна — Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң колхозчузу.
8. **Мижит-оол** Хунажык Делгержик — Улуг-Хем районнуң Маленков аттыг колхозунуң колхозчузу.
9. **Можаева** Мария Яковлевна—Каа-Хем районнуң Бүрен-Аксы кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
10. **Монгуш** Биченей Дамбаевна—Чөөн-Хемчик районнуң Хөндергей кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
11. **Монгуш** Мамбыштай Дембиреловна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
12. **Монгуш** Ханды Амчылаковна — Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
13. **Монгуш** Чылбак Чанчаевна — Сүт-Хөл районнуң Суг-Аксы кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
14. **Ондар** Силиг Баян-оол — Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.
15. **Ондар** Чигден Сиротовна — Сүт-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
16. **Ооржак** Бичинмаа Санчыевна—Сүт-Хөл районнуң «Большевик» колхозунуң колхозчузу.
17. **Ооржак** Ширинен Лаагыровна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
18. **Самбуу** Девер Ламахооевна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
19. **Саая** Биче-Сарыг Насыковна—Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
20. **Саая** Санданмаа Дорлаовна—Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
21. **Сендинмаа** Хертек Шожулбай—Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
22. **Сереп** Шивитбаа Эзирикпен—Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозунуң колхозчузу.
23. **Тонких** Мария Дмитриевна—Каа-Хем районнуң «Кызыл түк» колхозунуң колхозчузу.
24. **Федорченко** Варвара Ивановна — Бии-Хем районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
25. **Халыын** Сайлык Халындууовна — Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
26. **Ховалыг** Часкал Эрелчиновна — Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң колхозчузу.
27. **Червякова** Ольга Потаповна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.
28. **Шоюнчап** Чолдай Дажыовна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

Беш уругларны төрээн болгаш кижизиткен иелерни

«ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» МЕДАЛЬДЫҢ II-ГИ ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. **Билчимаа** Ирина Ховалыговна—Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
2. **Буружаа** Чолдак-оол Сатовна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
3. **Даваа** Монгуш Кежикпеновна—Чөөн-Хемчик районнуң Жданов аттыг колхозунуң колхозчузу.
4. **Данзын** Дадар Доспановна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
5. **Дой** Ховалыг Дамбаевна—Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
6. **Дончаа** Кыргыс Севек-Хуурак—Улуг-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
7. **Иргит** Чыпсын Салчын-оол—Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
8. **Казарина** Пелагея Николаевна—Туран хоорайда өг-бүле ээзи.
9. **Качын** Салчак Сундуй — Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң колхозчузу.
10. **Кызыл-оол** Кызыл Барзын-ооловна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
11. **Микова** Варвара Никифоровна — Каа-Хем районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.
12. **Моисеева** Анастасия Романовна — Кызыл хоорайда өг-бүле ээзи.
13. **Одай-оол** Долгар Буянды—Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
14. **Салчак** Ачиймаа Агбаан—Бай-Тайга районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
15. **Салчак** Мандыш Базакпаевна — Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң колхозчузу.
16. **Сарыглар** Сендажи Чадыр-ооловна—Чаа-Хөл районда школа башкызы.
17. **Сат** Кок Кызыл-ооловна — Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.
18. **Сивкова** Наталья Максимовна — Улуг-Хем районда школа ажылдакчызы.
19. **Сумбаа** Данзы-Белек Кара-Бугаевна — Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
20. **Ховалыг** Кыйыртык Дамбаевна — Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунуң колхозчузу.
21. **Ховалыг** Сагааш-Дажы Агбановна—Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозунуң колхозчузу.
22. **Хомушку** Инчекен Ортун-ооловна—Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң колхозчузу.
23. **Хомушку** Сурунчаа Октешовна — Чөөн-Хемчик районнуң Калинин аттыг колхозунуң колхозчузу.
24. **Чүсүмаа** Монгуш Шойдаевна — Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг кедээ Совединде өг-бүле ээзи.
25. **Чыртааш** Ховалыг Кавай-ооловна—Чаа-Хөл районнуң Молотов аттыг колхозунуң колхозчузу.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ТАРАСОВ.
РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары А. ЗИМИН.

Москва, 1955 чылдың апрель 28.

РАЙОННАР СОЛУННАРЫНДАН

Коммунистиг партияга удуртурган совет улус бистиң Төрээн чуртувустуң күчү-шыдалын улам-на быжыдары, чоннуң материал-культурлуг деңнелин бедидери дээш демиселди чедиишкинниг чорудуп турар. Улус ажыл-агыйының дүргэн темпилиг хөгжүлдезинге, бистиң чуртувуска коммунизм тургузуушкунунуң херээнге күрүне бюджети чугула ужур-дузалыг. Маңаа Улуг-Хем районнуң бюджедин чижек кылдыр көргүзүп болур.

Районнуң бюджеди чылдың-на улгадып, ылаңгыя 1947 чылда 5676,0 муң рубль турганындан бо чылын 8520,8 муңга чедир өскен. Бо чылын бюджеттиң хөреңгизиниң 89 хуузун районда үзүктел чокка калбарып турар школаларны, медицина болгаш культура-чырыдыышкын албан черлерин акшаландырарынче угландырган.

Улус өөредилгезиниң херээнге чарыгдал 1947 чылдыындан бо чылын 1546,5 муң рубль хөй болган, ынчаарда районга чеди чыл школазы — 2, ортумак школа — 1 турган, а ам чеди чылдыы — 7, ортумак — 2 школалар ажылдап турар, бо чылын чеди чылдын 2 школалары база немей ажыттынар.

Ажылчы чоннуң кадык камгалалының херээнге чарыгдал районнуң 1947 чылда бюджеди-биле алырга 665,1 муң рубль турган, а бо чылын 1658,1 муң рубль болуп турар. Культура-чырыдыышкын албан черлериниң саны бо аразында үштен ажыг катап өскен.

БОДУНУҢ АЖЫЛЫНГА МАСТЕР

Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадынга Михаил Князев ажылдап эгелээнинден бээр беш чыл болган. Чазаныыга цехинге оожум чаңныг, ажык чок чугаалаарга ынак эвес чаа кижиниң кестүп келгенин ынчаарда ажылдап турганнар сонуургап, а чамдык кижилер — «чүнү кылып шыдаарын көргей-ле бис» — деп чигзинип-даа турган.

Ажылдап эгелээнинин баштайгы үезинде мергежил чок болганындан бүдүрүлгеге эш Князевтиң чаа чүүл киирбээни билдингир. Чазаныкчының мергежилин четиптир күзел шаандан тура ону сонуургадып чораан. Чазаныр столга каңныг-бир чүүлдү салгаш, ол херектиң нарының кичээңгейлиг өөренмишаан, дуржулгалыг эш[illegible]риниң сүмезин чөп ажыглап турган.

Хөйнү болгаш экини кылып бүдүрер күзел чазаныкчыны улуг чедиишкинге чедирген. 1951 чылда май мурнунуң социалистиг чарыжынга киришкеш, апрельдиң онаалдазын 220 хуу күүсеткен. Ол үеден эгелээш бүдүрүлге планын ай санында доктаамал ажыр күүседип келген. Бо аразында элээн хөй аныяк кадрларны өөреткен, дирекция черинден макталды чаңгыс эвес удаа алган. Михаил Князев бо чылдың онаалдазын дөрт айларының иштинде 59 хуу күүсеткен.

«Кызыл тук» солундан

МАЛ АЖЫЛЫНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙНИ УЛГАТТЫРАР

«Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң мал талазы-биле Бии-Хем районда улуг колхоз кылдыр санап келген: мыйыстыг бода мал — 927, шээр мал — 4560, чылгы — 424, хаван — 293 баш бар. Оон [illegible]най 1666 куштуг ферма болгаш мөңгүн-нелчек 23 баш кара дилгилерлиг аң фермазы база бар. Фермаларда мал арбын, чыл санында өзүлделиг болуп турарынга колхозчулар боттары безин — «бисте мал ажылы таарымчалыг байдалда» — деп меңээргенип оожургалды илередип турган, ындыг хөөннер ам узуткатынган.

«Мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедир дугайында» СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын танышкаш, колхоз ниитиниң мал ажылынче улуг кичээңгейни салып турар. Фермаларда чугула ажылдарны механизастап эгелээн, колхозчу активтиң киржилгези-биле чогаатынган перспективтиг план ёзугаар хемчеглер участок бүрүзүнде калбарып турар.

Эрткен чылын мал ажылындан ниити орулга чүгле 759 муң рубль болган, а 1960 чылда ону миллиондан ажырары көрдүнген. Ынчаарда мыйыстыг бода мал — 1300 (оон иштинде инек 560), шээр мал — 6100, төрүүр хаваннар — 220, куштар — 3300 четкен турар. Бо талазы-биле малдың бедик продуктулуг уксаазы дээш демисел кол черни ээлеп турар.

КУКУРУЗАНЫҢ ДҮЖҮДҮН БЕДИДЕР

Бии-Хем районда «Искра» колхоз эрткен чылын кукурузаның шенелде тарылгазын чоруткан. Тарылга агротехниктиг негелделерни хандырбаан: удобрениелерни ажыглаваан, эргижирээн ирик шөлге дыка орайтап тараан, чайгы ажаалдаже хайгаарал салбаан. Моон түңнелинде дүжүт багай болган.

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалын таныжып тура, эрткен чылын болган улуг частырыгны болдурбазын илеретпишаан, чугула культура болур кукурузаны бо чылын 100 гектарга тарып, оон бедик дүжүттү алырын колхозчулар хүлээнген. Бо талазы-биле комсомолчу аныяктарның 8 кижи составтыг тускай звенозун тургускан, оларның практикага холбашкан өөредилгезин агроном эш Титов организастап эрттирген.

Кукуруза тарыыр шөлдү эрткен чайын 20 сантиметр ханы андартынган кур, чылыг, чавыс черлерни шилип алган. Удобрениелер база четчири-биле белеткетинген, үрезинни чажарының мурнунда гранозен-биле шуптузун арыглап чүгген. Тарылганы дөрбелчин-уяланчак арга-биле эгелээн, баштайгы ийи хүн май 25-ке чедир 20 гектарда кукуруза чаштынган. Кукурузадан тарааны албышаан, оон гектар бүрүзүнден 300 центнер ногаан массаны өстүрүп, ажаап алырын колхозчулар хүлээнип турар.

«Сталинчы» солундан.

ЧУРТТАЛГАГА ЧАА БАЖЫҢНАР

Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң төвү Тес-Хем районда чараш суурларның бирээзи кылдыр улам калбарып, бүдүрүлге болгаш культура-амыдыралдың чаа-чаа тудуглары үргүлчү немежип турар. Колхозтуң тудуг бригадазы майның 20-ге чедир 9 чуртталга бажыңнарын кылдыр онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен. Чедир туттунмаан (кладовка, крыша чок) бажыңнар хүлээп алдынмас деп чүве билдингир, бригада ол негелделерни бүрүн хандырып турар.

Моон-биле кады тудугжуларның эш Шойлакка удурткан звенозу эрткен чылын чедир кылдынмаан 7 бажыңнарның кладовкаларын, крышаларын кылган. Колхоз баштаар черинден бригадада 1 автомашинаны болгаш 2 тергелерни быжыглап берген, сөөртүлгеде ажылдап турар звено тудугга херектиг материалдарны үзүктел чокка хандырып турар.

«Бурунгаар» солундан.

ЧЕДИИШКИННИ УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Таңды районда «Кызыл партизан», база Калинин аттыг колхозтар эрткен чылын хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,8 килограмм дүк алган. Ынчаарга мурнакчы малчыннарның дуржулгазы оон ыракта бедик көргүзүглерни илередип турар. «Кызыл партизан» колхозта Оюн Ноокай болунда быжыглаан төрүүр 100 хойдан-на 108 хураганнарны өстүрүп, а хой бүрүзүнден 2 килограмм 531 грамм дүктү кыргып алган. Калинин аттыг колхозта Ооржак Лопсаңчап 100 хойдан-на 112 хураганнарны доруктуруп, хой бүрүзүнден 2 килограмм 550 грамм дүктү кыргып алган. Ол колхозтарның хойжулары эштер Бораккай, Дастаа олар оон база куду эвес көргүзүглерлиг.

Малдың бедик продуктулуг болуру уксааны экижитпишаан, ажаалдаже кол кичээңгейни салырындан хамааржыр. Күштүг кыш ашкан семис малдың төлү боткур, продуктулуу база бедик болурун ажылдың практиказы улам-на бүзүредип турар. СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң доктаалынга сорук кирген колхозчу малчыннар амгы үеде улам бедиткен күш-ажылчы хүлээлгелерни ап турар. Чедиишкиннерни быжыглаар, мурнакчы дуржулганы калбартыр херек.

«Коммунист» солундан.

Санаторийде культура-массалыг ажылдар

Балгазында туберкулез санаторийниң ажылы чыл бүрүде экижип, сөөлгү каш чылдарның иштинде чаа тудуглар немей туттунган. Ол ышкаш ында дыштанып, эмнедип турар кижилерниң саны көвүдеп, олар эки эмнедип чанып турарлар. Ылаңгыя эрткен 1954 чылда санаторий аарыг кижилер дыштандырарының планын ажыр күүседип, ай санында-ла 100 ажыг кижилерни дыштандырап үндүрген.

Эрткен чылда санаторийде культура-массалыг ажылдар дыка багай турган. 1954 чылдың август айда комсомолчу эш Чылбак-оол культура-массалыг ажылдың эргелекчизи болуп ажылдап кирген соонда, дыштанып, эмнедип турар чоннуң ортузунда культура-массалыг ажылдар эки организастатынып тургустунган. Ында концерт болгаш кино көргүзүглери доктаамал болуп турар. Кызыл булуңну тургускаш, ону көрүштүг кылдыр каастап шимээн, ында янзы-бүрү оюн херекселдерин белеткээн. Чижээ, радиоприемник, шахмат, хөл шыдыраа, даалы, хылдыг хөгжүм, биллиард ойнаар стол бар. Эш Чылбак-оол культура-массалыг ажылды план ёзугаар чорудуп турар.

Санаторийниң библиотеказында 2000 ажыг литература номнары бар. Санаторийниң директору эш В. Каракай расписание ёзугаар медицина темазынга хамаарышкан лекцияларны неделя санында-ла 3 удаа доктаамал номчуп турар. Аарыг улустарның чурттап турар өрээлдеринге болгаш кудумчуларда радиоточкаларын киирген. Массовик эш Чылбак-оол күш-культура спорт шөлдерин эки дерип кылган.

Ыткыр номчулгаларны тус-тус өрээлдер аайы-биле чорудуп, агитаторларның хуралын доктаамал кылып турар.

Санаторийниң ажылын моон соңгаар улам-на бедик деңнелге тургузар сорулга-биле аңаа культура бажыңы тударын областың кадык камгалал килдизинден шиитпирлээр үези чедишкен.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

„ШЫННЫҢ“ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Ыяш камгалалын күштелдирер“

Сүт-Хөл районнуң девискээринде ыяш камгалалының багай тургустунганындан чурттакчы чон, албан организация черлери болгаш колхозтар тудуг ыяжын болгаш кат-чимистиг үнүштерни кайы хамаан чок кезип турарын илереткен корреспонденция бо чылдың апрель 19-та үнген № 79 (3273) «Шынга» парлатынган.

Ук корреспонденцияны райкүүскомнуң хуралынга чугаалашкаш, арга-ыяш камгалалын күштелдирер талазы-биле хемчеглерни алган, ыяшты кайы хамаан чок кезер чорукту моон соңгаар болдурбазын суму Советтеринге болгаш колхозтар баштаар черлерге хүлээткен. Районнуң ыяш ажыл-агыйын камгалаар ажылды харысалга чок чорудуп турган Степановту ыяш ажыл-агый черинден үндүрген деп, Сүт-Хөл райкүүскому редакцияга дыңнаткан.

Үлетпүр—көдээ ажыл-агыйда

Новосибирск. «Буровая техника» деп заводка кылган суг өрү көдүртүр дериглерни колхозтарның болгаш совхозтарның мал фермаларында калбаа-биле ажыглап турар. Бо чылын ол завод суг көдүртүр хөй санныг дериглерни кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип ап турар районнарже чорудар.

Чурукта: заводтуң эң эки слесарьларының бирээзи Н. С. Москалевтуң «Т-100» деп суг көдүртүр херекселди эптеп турары.

Фото **В. Лещинскийнии.** СЭТА-ның фотохроникаазы.

Дүк кыргылдазын дүрген доозар

ТЕРЕКТИГ-ХЕМ. (Телефон-биле). Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели Тес-Хем районда мал талазы-биле улуг колхозтарның бирээзи, бо чылын дүгүн ажаап алыры улуг хой безин 10 муң, а өшкү 3,5 муң ажып турар. Колхозта хой кыргылдазы амгы үеде кидин-не түлүк, малчыннарның кол кичээңгейи өлче салдынып турар.

Самагалдайда машина-трактор станциязының чорудуп бергени агрегада хүн санында 150 хойнуң дүгүн кыргып турар, ол ышкаш колхозчу херээженнерниң 25 хол хачыларлыг түр бригадазы база чуткулдуг ажылдап турар. Кыргылда бо чылын шала орай эгелээн болза-даа ажылдың шынары болгаш темпизи багай эвес, май 30-ге чедир каш-ла хүн безин 1600 ажыг хойнуң дүгү ажаап алдынган.

Ажаалда эки, кыжын хүр чыл ашкан ужурунда амгы кыргылдага хойнуң дүгү элбек болуп, ирттерниң бирээзи-ле 3,6 килограмм, а хойлар 1,2—2 килограмм дүктү берип турар. Баштайгы кыргытынган бөлүк хойларның дүгүнден күрүнеге 1,5 тонна дужаатынган.

Күрүнеге дужаар дүктү арыглап, кургадып савалаарынга тускай колхозчуларны, хойну кыргырынга белеткеп бээр шыырак кижилерни база быжыглап тургускан. Күш-ажыл чуруму багай эвес, дүк кыргылдазының черинде ниити чемненилгени база организастаан.

Малын чайлагладып эгелээн

ЧЫРЫК-БУЛУҢ. (Телефон-биле). Улуг Хем районнуң Көк-Чыраа көдээ Совединде Сталин аттыг колхоз чайгы мал семиртилгезинге хынамчалыг белеткенип турар. Эрткен чылдың ажыл практиказын өөренип көрбүшаан, дуржулгалыг кадарчыларны бөлүк одарларның аайы-биле быжыглап тургускан. Колхоз баштаар чериниң даргазы эш Хунажыктың редакцияга дыңнатканы болза:

— Бистиң колхоз чылгызын челдээрин чогуур өйүнде дооскаш, чайлагладырының графигин ёзугаар май 25-те 360 чылгыны Тостеекче ийи кезек одарладып үндүрген. Шээр малды Куйлуг-Хем болгаш Эйлиг-Хем чайлагларынче 13 кезек кылдыр чоокку хүннерниң иштинде чорударынга белеткенип турар.

Мал чайлагладырынга холбашкан чугула ажыл дүк кыргылдазын дүрген доозары болур. Сталин аттыг колхоз май 30-ге чедир 1370 ажыг хойнуң дүгүн ажаап апкан, ам 950 хой арткан. 3 тонна хире дүктү күрүнеге дужаарынга белеткеп турар.

Моон-биле кады колхоз мыйыстыг бода малындан сувай болгаш биче малдарны Бакан-Ыяш чайлагларынче одарладып үндүрерин база организастап турар. Сүт-бараан фермазы (ында 78 инек бар) эң-не таарымчалыг черлерже көжүртүнер. Ферма бо чылдың дөрт айларының сүт дужаар планын 138 хуу күүсеткен. Чайлагга барганда инектиң сүдү улам көвүдээри билдингир.

Колхозтуң хой фермазында

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Бай-Тайга районда Молотов аттыг көдээ ажыл-агый артели Хемчикте турар муң хире хоюнуң кыргылдазын доозупкан. Арыглап кургаткан дүктен 900 килограммны күрүнеге дужааган. Колхоз шээр малын Тура болгаш Шуй чайлагларынче 12 кезек одарладып үндүрерин белеткеп турар.

Колхозтуң малының хөй нуруузу Кара-Хөлде, ында чүгле хой безин 5 муң ажыг. Ол чериниң байдалынга хамаарыштыр хойнуң кыргылдазы чаа, май 31-ден эгелээн. Дүктү хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,5 килограммны ап турар.

Бо чылын Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгези

1955 чылда Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгези июнь 1-де ажыттынар. Бо чылын делгелге болза, көдээ ажыл-агыйның чаа күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң дугайында Коммунистиг партияның Төп Комитединиң болгаш Совет чазактың шиитпирлерин боттандырары дээш совет улустуң демиселин көргүзүп турар. Беш — алды чылдарның дургузунда чуртка тарааның ниити чыылдазын чыл санында-ла 10 миллиардтан эвээш эвес пудка чедирер болгаш мал ажылының продуктуларының бүдүрүлгезин ийи — ийиден ажыг катап улгаттырар деп сорулганы СЭКП ТК-ның январь Пленуму салганы билдингир болгай. Чер болгаш мал ажылын көдүрериниң эртемге үндезилетинген ол программазы көдээ ажыл-агый продуктуларынга чурттуң хереглелдерин хандырарын көрүп турар. Ону амыдыралга боттандырарының эргежок чугула бүгү-ле байдалдары бисте бар.

Делгелгениң киржикчилери, колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниң, көдээ ажыл-агый эртеминиң база техниканың эң дээре ажылдакчылары — хову ажылдакчылары, механизаторлар, саанчылар, хой кадарчылары, артельдерниң болгаш бригадаларның удуртукчулары, фермаларның эргелекчилери, эртем ажылдакчылары болгаш тускай эртемниглер — олар, бистиң улуг, механизастатынган социалистиг көдээ ажыл-агыйывыста бар болуп турар байлак болдунар аргаларны амыдырал кырынга канчаандыр хуулдуруп турарын база катап көргүзүп турар.

Эрткен чылгызы ышкаш, бо чылын база-ла Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгези болза, колхозчу тургузугнуң улуг күжүн болгаш күчүзүн, ажылчын аңгы биле колхозчу тараачыннарның чогаадыкчы дем каттыштырылгазын, ССРЭ-ниң улустарының бузулбас эп-найыралын бүгү делегейниң мурнунга тодаргай көргүзүп турар. Ол дээрге, ак сеткилдиг, мергежилдиг күш-ажылдың, ажыл-агыйжы инициативаның, көдээ ажыл-агыйның кайы-бир сорулгазын чедимчелиг шиитпирлээниниң кайгамчыктыг чижектериниң байлак чыылдазы-дыр. Катташтыр алган ол чижектер кижилерни бүзүредип, күш-ажылчы шылгаралдарже болгаш эртемниң шинчилээшкиннеринче оларны кыйгырып, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң улам ынай көдүрлүүшкүнүнүң фронтузун калбартырынга болгаш ханыладырынга өөредип турарлар.

Чижектиң күжү — чогаадыкчы, тургузукчу ажыл-чорудулганың дугайын чугаалап турар болганда эң-не бүзүредилгелиг күш. Негелде бедээн болзажок, бо чылын боттарының чедиишкиннерин көргүзер эргени делгелгениң 250 муң киржикчилери чаалап алганнар. Оларның санынга колхозтар, МТС-тер, совхозтар, эртем-шинчилелдиң болгаш дуржулганың албан черлери, өөредилге черлери, үлетпүр бүдүрүлгелер, көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары болгаш организакчылары кирип турарлар. Эрткен чылын делгелгениң эң улуг коллективтиг киржикчилери тус-тус районнар болуп турганнар. Бо чылын чурттуң бүрүн-бүрүн республикалары, крайлары болгаш областары делгелгениң киржикчилери болуп бир-ле дугаарында кирип турарлар. Оларның аразында — Таджик ССР болгаш Азербайджан ССР, 1954 чылда күрүнеге 222 миллион пуд тараа берген Алтай край, Челябинск, Новосибирск, Курганск, Павлодарск, Акмолинск, Семипалатинск, Рязань болгаш Мурманск областар бар. БКАД-тың экспозициязының масштабтарының ынчаар калбарганы — партияның улуг организакчы болгаш политиктиг ажылының, күрүнениң талазындан көдээ ажыл-агыйга көргүзүп турган улуг дузаламчының түңнели-дир. Бир тодаргай чижектен ап көрээлиңер.

Курган областың Шадрин районунда «Ленинниң чагыглары» колхозтуң хову ажылдакчызы Т. С. Мальцевтиң ажылдап кылганы болгаш эртем ёзузу-биле үндезилээни анаа-ла эвес, чаартыкчы метод-биле тараа культураларын тарыыр хөрзүннү болбаазырадырынче эрткен чылын бүгү-ниитиниң кичээңгейин СЭКП ТК-ның инициативазын ёзугаар хаара туткан. Мальцевтиң методун ёзугаар белеткээн тарылга шөлү эң-не таарымча чок чылдарда безин тарааның чаагай дүжүдүн магадылап турган. Ынчалзажок колхозчу эртемденниң методу 1954 чылга чедир-ле калбаа-биле хереглетинмейн турган. Т. С. Мальцевтиң ажылдап кылганы, дүжүт бедидериниң аргаларын практика кырынга шиңгээдип алганының уламындан ам Курганск область бүрүнү-биле көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларынче бурунгаар баскан. 1954 чылда областың колхозтары чалгын чок андазыннар-биле 70 муң гектар черни андарган. Область күрүнеге тарааны 1953 чылдаазынга бодаарга 12.400 муң пудту хөйнү дужааган. Ынчалза-даа сураглыг хову ажылдакчызы чүгле бодунуң областын бүзүреткен эвес. Хөрзүн болбаазырадырының чаа системазын нептередиришиниң талазы-биле калбак дуржулгаларны Алтай крайга, Павлодарск обласка, Украинаның 2.250 колхозтарынга болгаш 175 совхозтарынга ажыглаан. Четче эвес медээ-биле алырга, 1955 чылдың дүжүдүнге 750 муң гектар черни Т. С. Мальцевтиң методу-биле тараан болуп турар. Мальцевтиң методун 1.300 МТС-терниң механизаторлары шиңгээдип ап турарлар. Чаа чүүлче чүткүл бистиң социалистиг көдээ ажыл-агыйывыстың ажылдакчыларынга кайы хире күштүүнүң, бедик дүжүттерни өстүрүп алырының мурнакчы методтарын олар кайы хире дидим шиңгээдип ап турарының дугайында чамдык билиишкиннерни бо саннар берип турар.

1955 чылда делгелгениң киржикчилериниң санының болгаш экспозицияның масштабтарының өзүлдези-биле чергелештир колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезиниң динамиказы бедик болуп турар. Партияның Төп Комитединиң январь Пленумунуң салган сорулгалары айытынган ёзугаар 6 чылда эвес, а 3—4 чылдарда шиитпирлетинер дээрзин делгелгениң материалдары чазымдаа чок херечилеп турар: Совет Эвилелиниң шуут-ла бүгү зоналарын делгелгеде төлээлеп турар мурнакчы колхозтар болгаш совхозтар ону боттарының бүгү практиказы-биле бадыткап турарлар. Ындыг колхозтар болза: Москва областа «Чаа амыдыралдың оруу», Черкасс областа «Здобуток Жовтня», Татар АССР-де Ворошилов аттыг, Днепропетровск областа Чкалов аттыг колхоз, Тамбов областа «Арженка» совхоз болгаш 1955 чылдың БКАД-тың стендилеринде аттары киргилээн өске-даа дыка хөй колхозтар-дыр. Ол ажыл-агыйларны кандыг-даа эвес анаа-ла совет кижилер удуртуп турарлар. Оларның артык күштүг чоруу чүдел дээрге, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлериниң алыс утказын оларның шын билгенинде, бодунуң ажыл-агыйының курлавырларын болгаш болдунар аргаларын бүгү тала-биле, херекти билири-биле тодаргайлааныңда, аъш-чем болгаш мал чеми культура болур кукурузаның ужур-дузазын төлептиг-биле үнелеп көргенинде болур-дур. Колхоз бүдүрүлгезин чаа ёзу-биле планнавышаан, олар чериниң шөлүнүң гектар бүрүзүнден алыр продукту чыылдазы чыл иштинде барык-ла ийи катап хире улгады бээр кылдыр, тарылга шөлдериниң тургузуун шак ынчаар өскерткеннер. А ол дээрге, ажыл-агый эң-не эвээш күш-ажылды чарыгдап тургаш, күрүне мурнунга бодунуң хүлээлгелерин күүседирин, ниитиниң мал ажылының хереглелдерин, үрезинни уруп белеткээрин болгаш колхозчуларның күш-хүнүнге дыка хөй санныг аъш-чемни база акшаны бээрин хандырып турарын айтып турары ол-дур.

Дыка хөй ындыг чижектерниң бирээзи бо-дур. Чуваш АССР-ниң Вурнар районунда Сталин аттыг колхоз 1954 чылда кукурузаны 35 гектар черге тараан болгаш гектар чер бүрүзүнден 15.570 чемгерилге единицаны алган. Чер-черниң байдалдарынга ылаңгыя сула-биле чемгерилгениң ол хире эге хемчээлин алырда 1 гектарны эвес, а 20 гектарны тарыыры негетинер ийик. 1955 чылда Сталин аттыг колхоз мал чеми өске культураларның тарылгазындан артыктап турган кукурузаны 200 гектарга тараан. Ол чорук тарааның ниити чыылдазын ийи катап улгаттырар болгаш ниитиниң коъданында бир баш инекке 15 тонна кукуруза силозун база колхозчуларның хуу ажыглалында бир баш инекке 10 тонна силосу белеткээрин хандырар.

Сталин аттыг колхозтуң бодамчалыг, бодунуң херээн билир удуртукчуларының ажыл-херекти бурунгаар дүргени-биле шимчедиринге кукуруза дузалаан. 1955 чылда көдээ ажыл-агый делгелгезинде чогум-на кол чүве кукуруза болуп турар! Энир чылын бис кукурузаны алды павильоннарга, 16 стендилерге көргүзээн болгай бис. Бо чылын ол, тараа бүдүрүлгезин улгаттырарының дугайын чугаалап турар бүгү-ле стендилерде кичээңгейни хаара тудуп турар. Чүгле чаңгыс кукуруза өстүрериниң агротехниказынга безин барык-ла 90 стендилер тураскаатынган. 1955 чылдың делгелгезиниң киржикчилери болгаш аңаа келген кижилер ССРЭ-де өстүрүп турар кукурузаның бүгү-ле сорттарын экспонаттардан көөр болгаш кукурузаны Украинада база соңгу чүкте, Кубаньда болгаш Ыраккы Чөөн-чүкте канчаар тарып өстүрүп турарының тодаргай медээлерин оон ап болур.

Ол магалыг культураның экономиктиг ажык-дузазын көргүзеринге улуг черни болгаш кичээңгейни салып турар. 1955 чылдың делгелгезинге дыка хөй үнелиг тараа, ылаңгыя мал чеми культураларны киргилээн, ынчалза-даа шапкыны-биле өзүп турар социалистиг көдээ ажыл-агыйның бөгүнгү негелделерин чүгле чаңгыс кукуруза долузу-биле хандырып турар. Ол болза, чүгле эң дүжүттүг культура эвес-тир, оон чүгле дүжүттүг чоруун безин ап көөр болза, кукурузаны делгелгениң хүндүлүг черинге тургузарынга четчир ийик. Ол культура харугда ийи сорулганы шиитпирлеп турар — оон сүт-быштак чем болуп бышкан баштарын силостап тургаш, мал чеми тараа бүдүрүлгезин улгаттырып, база оон сывын силостап тургаш, малдың хоолулуг чемнерин бүдүрерин каш катап улгаттырып болур. Ол бүгү сорулганы шиитпирлээрде сүт-быштак чем болуп бышкан кукурузаны ыяавыла аңгылап ажаап ап: баштарын аңгы ап алгаш тускай силостап база сывын бир аңгы силостап тургаш шиитпирлээр дээрзин уттуп болбас.

Черновиц областың Заставнов районунуң колхозтарын «Украина ССР-ниң павильонунда делгеми-биле көргүскен. Оларда кукуруза тарылгазы чазын тарыыр бүгү тарааларның дең кезии хирезин ээлеп турар. Аңаа 1954 чылда бир гектардан кукуруза тараазын ортумаа-биле 40,1 центнерни алган.

Өске тараа культураларынга бодаарга, кукурузаның аар күш-ажыл үндүрериниң дугайында саннар солун болуп турар. Днепропетровск областа Чкалов аттыг колхоз кукурузаны чүгле хайнакташтырган үрезиннер-биле болгаш чүгле дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарып турар. Өзүп үнериниң үезинде аңаа одуруглар аразының механизастатынган болбаазырадылгазын доора болгаш дургаар угланыышкыннар-биле үш катап чорудуп турар. Органиктиг болгаш минералдыг чемиштирилгелерни делгеми-биле хереглеп турар. Ынчалза-даа бир эвес алдынган продукцияның чаңгыс эге хемчээлинге үндүрген күш-ажыл чарыгдалын санап көөр болза, ынчаарда колхоз өске тараа культураларының бир центнеринге бодаарга кукурузаның бир центнеринге күш-хүннерин бүдүн чартык — ийи катап эвээшти чарыгдаан болуп турар. Ында чажыт чүве чүл дээрге, мергежилдиг ажаарга кукурузаның дүжүдү чаагай болуп турарында-дыр. Ынчангаш 1955 чылдың делгелгезинге хүндүлүг черни кукурузага тускайлаан.

Бо чылын делгелгениң киржикчилериниң бүдүрүлгечи дуржулгазын көргүзериниң экономиктиг үндезилээшкиннер-биле болгаш санаашкыннар-биле дыка холбаштырар. Чедип алдынган чедиишкиннерни колхозтуң, совхозтуң, МТС-тиң ниити экономиктиг чедиишкиннеринге холбаштыр анализтээр болгаш ниитичидер. 100 гектар тараа, сиген шөлүнден болгаш одардан эң хөй эътти база сүттү, 100 гектар тараа шөлүнден хаван эъдин эң хөйнү, 100 гектар тараа культураларының шөлүнден эң хөй күш продукциязын алган шак ындыг ажыл-агый эң улуг ажык-орулгалыг болур. Тараа культураларының кызыы одуруглуг болгаш хана карактай тарыыры, кукурузаны, тарымал тоорукту, картофельди, ногааларны дөрбелчин-уяланчак арга-биле тарыыры болгаш олуртуру дээн чижектиг ону практика кырынга шынзыткан ындыг агротехниктиг хемчеглерни хереглээн ажыл-агыйлар экономиктиг чарышка тиилелгени бир дөмей байдалдарының үезинде-даа чедип ап турар дээрзин Витеб областа «Реконструктор» совхозтуң, Арзамасс областа «Советтерниң эргечагыргазы» колхозтуң, Харьков областа «Шлях Ленин» колхозтуң материалдары көргүзүп турар. Чер-чер байдалының үчёдун эки барымдаалап тургаш, кылган колхоз бүдүрүлгезиниң планнаашкынының бодамчалыг схемалары ажыл-агыйның экономиказын быжыглаарынга чугула ужур-дузалыг болуп турар.

Янзы-бүрү техниканы делгээн «Көдээ ажыл-агыйның механизациязының болгаш электрижидилгезиниң» павильонунда эң-не нептерээн тракторлар-биле база көдээ ажыл-агый машиналары-биле чергелештир, сөөлгү чылдарның дургузунда үлетпүрнүң чаа бүдүрүп үндүргүлээн машиналарын база көргүскүлээн. Оларның аразында — кукурузаның баштарын аңгы ажаап, а сыптарын болгаш бүрүлерин силос кылдыр үүрмектеп чорууp «КУ-2» деп кукуруза ажаап алыр комбайн; кестинген үнүштерни үүрмектеп база хээндек массаны машинага чүдүрүп чорууp «СК-2,6» деп силос ажаап алыр комбайн бар. Ол машина шак иштинде 70 тонна чедир силос массазын ажаап аптар. Мал ажылында хөй күш үндүрер ажылдарны механизастаары-биле дыка хөй чаа машиналарны болгаш дериг херекселдерни тургускан: чижээ, оларга малды саар болгаш сүттүң баштайгы болбаазырадылгазын кылыр кылдыр таарыштырган «ПДУ-1» деп көжүрүп ап чорууp инек саар машина бар. Ол машина 100—200 инектерни саарынга таарыштыр кылдынган. Корнеплодтарны чуп, кыргый кезип, хайындырып, картофельди чуурууп, ону өске чемнер-биле холуп турар «КПК-1,5» деп мал чеми белеткээр агрегатты малчыннар сонуургап көөрлер.

Делгелгениң дыка хөй павильоннарының экспозициязын бо чылын темалар аайы-биле эде тургускан. Чижээ, «Инектерниң массалыг саалдазы» деп темага эң дээре колхозтарның болгаш совхозтарның, бүдүн районнарның болгаш областарның материалдарын, өскезинге «Чаш малды ажаап өстүрери» деп темага чаңгыс черде мөөңнээн. Көдээ ажыл-агыйның күш-ажылының кайы-бир адырынга алдаржаан колхозтарның болгаш совхозтарның депшилгелиг дуржулгазын көргүзериниң ындыг методиказын бүрүнү-биле билип алыр болгаш аңаа эвээш үе чарыгдатынар.

1955 чылдың БКАД дугайында ында көргүстүнген саннар болза, чаагай дүжүттерни болгаш мал ажылының бедик продуктулуун чедип алганының чижектериниң чүгле шоолуг эвес кезээ-дир. Черниң ол элбекшилдиг чаагай чүүлдериниң шуут-ла тургузукчулары болгаш чаякчылары, делегейде бирги социалистиг көдээ ажыл-агыйның организакчылары болгаш удуртукчулары дириг кижилер улуг хүндүткелди болгаш өөрүп четиришкинни болдуруп турарлар.

Делгелгениң Кол комитединиң путёвказын ёзугаар боже кээп турар колхозтарның, МТС-терниң, совхозтарның төлээлекчилери кайызы-даа делгелгеге алды хүннерни эрттирериниң болдунар аргазын алырлар. Ол хүннер болза, чер болгаш мал ажылын сайзырадырында, Төрээн чурттуң болгаш бүгү совет улустуң чаагай чоруунга чогаадыкчы күш-ажылда байлак перспективаларны ханызы-биле өөрениириниң хүннери болур деп, бүзүрелдии-биле чугаалап болур.

Д. ДЕЛОВ.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ДЕЛЕГЕЙНИҢ УЛУСТАРЫ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР ДУГАЙЫНДА ХООЗУН ЧУГААЛАРНЫ ЭВЕС, ХАРЫН ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАРНЫ НЕГЕП ТУРАР

ССРЭ-ниң, АКШ-тың, Англияның, Францияның чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырарынга хамаарыштыр Совет чазактың май 26-дагы нотазын бүгү чурттарда сеткилдиң улуг ханыышкыны-биле уткаан. Ындыг чөвүлел хуралдың аргазы-биле улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырылдырарынга, күрүнелер аразында бот-боттарынга бүзүрежир чорукту быжыглаарынга идиг бээр деп Совет Эвилелиниң чүткүлдүг күзел-чүткүлүнге тайбыңның ёзулуг талалакчылары байыр черидип турар. «Күрүнелерниң улуртур ажылдакчыларының ужуражыышкыны улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын шиитпирлеп таарыштырарынга эргежок чугула таарымчалыг байдалдарны тургузарынга идиг бээр, ынчаарга ону кылыр төлээде, бүгү сонуургалдыг талаларның олче ёзулуг күзел-чүткүлү бар турары чугула» деп чүвени совет нотада демдеглеп турар.

Совет нота болза, Совет Эвилели «эң бедик деңнелге» чугаалажыышкыннар чорударын күзевейн турар дээр аянныг хопчу бадыткалдар кылып турар шак ындыг кижилерни сойгаландыр илереткен чугаалажыышкыннарның шак ындыг дайзыннары зарыг бажының буруузун кадык башче чая каарын кордап турарлар. Ол кижилер ам чүгле дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының эң чоокку үеде ужуражыышкынынга Совет Эвилелиниң чөпшээрешкенин «өөрүшкү-биле» хүлээп ал түр бис деп медеглээри арткан.

Шиитпирлетинмээн айтырыгларны тайбың ёзу-биле таарыштырарынче улустарның күзел-чүткүлү, улуг күрүнелерниң «эң бедик деңнелге» чугаалажыышкыннарынга деткимчени бүгү делегейде кайгамчык улуг деткимчени алган.

Моон-биле холбаштыр сөөлгү үениң иштинде АКШ-тың бедик эрге-дужаалдыг кижилериниң болгаш тускай төлээлекчилериниң кылгылааны элээн хөй медеглелдерниң хажызы-биле эрттип болбас. Чижээлээрге, май 17-де АКШ-тың күрүне секретары Даллес президент Эйзенхауэр-биле кады телевизор дамчыштыр чугаазынга ам болур чөвүлел хурал улус демократиязының чурттарынга эрги ёзу-чурумнарны катап тургузар дугайында айтырыгны чугаалажып көрзүн деп мырыңай калчаалыг негелделер кылырын оралдашкан. Кайы-бир чуртка ёзу-чурум дугайында айтырыг ол чурттуң улузунуң херээ дээрзин чугаалаваска безин, ындыг янзылыг мырыңай таарышпас негелделерни салып үндүрүп турарын чугаалажыышкыннар чорудар хөөн чок чорук кылдыр үнелеп болур. Чугаалажыышкыннарга шаптыктаар дээр сорулга болза, Даллестиң «күштүң туружундан» политиканы үргүлчүлээр дээр кыйгырыы-дыр.

АКШ-тың күрүне секретары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарында сөөлгү үеде болган чамдык кошкаашкынны, ылаңгыя Австрия-биле күрүне керээзин чарганын... «күштүң туружундан» политиканың түңнели деп бадыткаарын бодап турар. Херек кырында боттуг чүүлдерге дүүшпес ындыг чулчуруушкуннарга удур Липпман чергелиг ындыг америк хайгааракчы безин чугаалатынып үнүп келген. Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг политиказы совет политиканы боттарының национал негелделериниң болгаш эрге-ажыктарының илерели кылдыр санап турар бүгү делегейде улам-на хөй санныг талалакчыларны бодунче хаара тудуп турар дээрзинче кичээңгейни салып көр деп Даллести ол кыйгырган. «Күштүң туружундан» политиканың буурап дүшкенин Совет Эвилели-биле албадакчы хөөн-биле чугаалажып болбас деп чүвени миннип турар парлалганың хөй-хөй буржуаз органнары база демдеглеп турар. «Совет Эвилелинге хамаарыштыр албадалдыг негелделерниң аргазы-биле чүгле идегелди чидирип болур. Ам тодаргай болгаш боттуг план херек...» деп Барыын Германияның «Телеграф» солуну демдеглээн.

Ынчалзажок АКШ-тың күрүне секретары ол мырыңай боттуг чүүлдү херекке алырын күзевейн турары илден-дир. Май 25-те төлээлекчилер палатазының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының хуралынга чүве чугаалап турган Даллес дугуржулганы чүгле «бистиң (тодаргайлаарга америк. — С. И.) ыйыышкыныыстың» түңнелинде чедип ап болур деп база дагын бадыткааш, чепсеглениишкиннерни эндере бүдүрерин үргүлчүлээр деп кыйгырган. Ам болур чугаалажыышкыннар буурап дүжер ындыг байдалды тургузарын АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери оралдажып турар дээрзин Даллес бодунуң ол чугаазы-биле тодаргай көргүскен, ол чорук улустар аразының чөрүлдээлериниң улам ыңайгы ханылаашкынын болгаш дүшкүүрлүг чоруктарының күштелиишкинин болдуруп болур.

«Бистер (тодаргайлаарга америк чагырыкчы бөлүктер.—С. И.) дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралынга кандыг-бир шиитпирлер чедип алырынга идегевес бис, чөвүлел хурал кандыг-бир айтырыг шиитпирлээр сорулганы салбайн турар болгаш кандыг-бир чүвени шынап-ла ёзулуг шиитпирлээри-биле ону чыылдырбайн турар» деп Даллес чарлаан. АКШ-тың чагырыкчы бөлүктери «эң бедик деңнелге» чугаалажыышкыннар чорударын күзевейн турарын база улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын шиитпирлеп таарыштырарынга шаптык ужураштырар дээш кеди чок политиктиг кажар аргаларны, болдунуп болгу дег чүүлдерни чимзенип турарын ындыг янзылыг чугаалар херечилеп турар. Чугаалажыышкыннар дайзыннары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырынга боттарының идиг бээр күзел чогун ажыы-биле медеглеп дитикпейн турар, чүге дээрге, улустарның киленнээшкининден айыылзынып турарлар.

Дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралының белеткелиниң үезинде тайбың шиитпирлеп таарыштырылгаже улустарның күзел чүткүлү онза күш-биле илерээн. Тайбыңны камгалаары дээш кол харысалганы чүктеп турар улуг күрүнелерниң чазактарындан улустар болза, дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадырынче, улустар аразының маргылдаалыг айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээринче угланган боттуг базымнарны кылырын негеп турар.

АНГЛИЯДА ПАРЛАМЕНТ СОҢГУЛДАЛАРЫ.

Эрге-чагыргада туруп турар консервативтиг партия май 26-да Англияга болган соңгулдаларга чедиишкиннерлиг болган. Консерваторларга удур лейбористерниң партиязы улуг аштырыышкынга таварышкан.

Амгы соңгулдаларда англи соңгукчуга аар байдал тургустунган турган. Эрге-чагырга хунаажып турган ийи «кол» партияларның программалары даштыкы политиктиг-даа, иштики политиктиг-даа айтырыглар талазы-биле бот-боттарындан ылгалыр чүвези эвээш. Ол программаларның хөй-хөй чүүлдери англи соңгукчуну хандырбаан болгаш хандырып шыдавас-даа болган. Кайы-даа партияларның удуртулгалары Барыын Германияны чепсеглээр дугайында париж дугуржулгаларын бадылаары дээш демисежип турганнар, ынчаарга англи улустуң хөй нуруузу ол дугуржулгаларны шиитпирлии-биле буруушаап турган.

Ынчалза-даа соңгукчу болза, азы консерваторлар дээш азы лейбористер дээш чүгле бадылап болур байдалга таварышкан. «Бритиш уикли» деп англи журналдың бижээни: «чуртта калбаа-биле нептерээн чугааларны бис шын билип турар болзувусса, англи соңгукчунуң хөөну мындыг чижектиг болуп турар: ийи партияларның кайызының-даа дугайында хөөнүвүс ындыг-ла эки эвес. Ынчангаш өскерлиишкиннер болур дээр онза барымдаа чок».

Херек кырында дыка дөмей программаларлыг демисежип турган, англи улустуң аразында нептерээн негелделерни лейбористерден консерваторлар дыка чедиишкинниг барымдаалап көрген. Ол негелделер болза, улустар аразының шиитпирлетинмээн айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле таарыштыр шиитпирлээри болуп турган болгаш консерваторлар ол негелделерни соңгулда мурнунуң кампаниязында ажыглап шыдааннар. Соңгулда мурнунуң демиселиниң үезинде консервативтиг партия улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыры-биле дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырар деп чугаалап турганнар. Консервативтиг партияның удуртукчулары улуг күрүнелерниң чугаалажыышкыннарын «эң бедик деңнелге» чорударының талалакчылары болуп турар бис деп олар үргүлчү катаптап турганнар. Чугаалажыышкыннарның аргазы-биле Корея дайынны соксатканы ышкаш Индий-Кыдатта айтырыгны таарыштырганы, австри керээни чарганы дээн чижектиг чедиишкиннерни консервативтиг чазак чедип алган деп консерваторлар мактатынып турган. Консервативтиг депутаттар соңгулда мурнунуң чугааларынга Барыын Германияны чепсеглээриниң дугайын ыыттавайн турган ийикпе азы кыры-биле каксы чугаалап турганнар. Чижээ, Иден соңгулда мурнуу чарыында профэвилел төлээлерин хүлээп алгаш, кончуг тодаргай эвес байдал-биле мынча деп медеглээн: «герман айтырыг нарын болгаш берге база Барыын Германия камгалалга бодунуң салыышкынын киирер ужурлуг». Ол хирезинде-ле дөрт күрүнелерниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырарын шиитпирлии-биле чедип алыр деп Иден үргүлчү чугулалап айтып турган. Бо айтырыгга чайгылып турар дээш англи чазакты буруудадыры таарымча чок болгаш хей деп Манчестерге болган митингиге Иден медеглээн.

Чугаалажыышкыннарның идеязын баксырадырын оралдашкан Даллестиң чугаазының соонда Иден мынча деп медеглээрин далашкаш: «чөвүлел хуралдың практиктиг түңнелдерин хандырар бодавайн, ындыг улуг ужур-дузалыг чөвүлел хуралга киржир дугайын кым-даа бодавайн барбас ийик».

Хуусаа бетинде болгаш чагырыкчы партияга эң-не таарымчалыг үеде чоруткан чорук соңгулдаларга консерваторларның чедиишкининиң чылдагааннарының бирээзи болган деп даштыкы солуннар база бижип турар. Соңгулдаларны моон орай чоруткан болза, консерваторларның туружун божаңнадыр, чүге дизе, Англияны экономиктиг бадыышкын кыжанып турар деп тайылбырлакчылар айтып турар.

Англияның экономиктиг перспективалары өөрүнчүг эвес үеде лейбористиг партия ажылчы чоннарның байдалын үндезинни-биле экижидеринче угланган экономиктиг программаны идип үндүрбейн, чүгле боттанмас аазаашкыннар-биле кызыгаарлатынган.

Лейбористиг партияның аштырыышкынын партияның иштинде чаңгыс эп чогу-биле база тайылбырлатынар деп чамдык тайылбырлакчылар санап турар. Лейбористиг партияның Барыын Германияны чепсеглээринче болгаш Англияны америк эрге-ажыктарга чагырттырынче угланган удуртулгазының политиказынга Бивенниң салдарлыг чөөн бөлүү бар болуп турары ол чаңгыс эп чок чоруктуң барымдаазы болур. Ынчалза-даа ол чорук тайылбыр болуп шыдавас. Бир эвес чөөн лейбористер хамаарышпас англи политиканы чорудаарын соңгулдаларга негевээн болза, лейбористер оон-даа артык согуушкунну аштырыышкынга таваржыр ийик деп Рейтер агентилели херечилеп турар.

Партияның кежигүннериниң хөй нуруузунуң негелделерин, англи ажылчын аңгының эрге-ажыктарын тоовайн турар бодунуң политиказының дугайында лейбористиг партияның удуртулгазы берге байдалга таваржып турар.

С. ИВАНОВ.

Болгарияның Улус Республиказының улустуң хуралы Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаан

СОФИЯ. Болгарияның телеграф агентилелиниң дыңнадыы-биле алырга, Болгарияның Улус Республиказының Улустуң хуралының ээлчег чок сессиязы болган. Найырал, кады-ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаар дугайында айтырыгны сессияга чугаалашкан.

Европа күрүнелериниң Варшава чөвүлел хуралының дугайында илеткелди Болгарияның министрлер чөвүлелиниң даргазы Вылко Червенков кылган. Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаар саналды улустуң хуралынга ол киирген.

Вылко Червенковтуң чугаазы адыш часкаашкыннар-биле каш удаа үзе кирдинип турган.

В. Червенковтуң илеткелиниң соонда Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаар дугайында айтырыгның талазы-биле улустуң хуралының даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының түңнелиниң дугайында дыңнадыгны депутат Сава Гановский кылган.

Ооң соонда В. Червенковтуң илеткелиниң талазы-биле санал, шүгүмчүлел бериишкини болган. Чүве чугаалаан депутаттар шуптузу Варшава керээзинге ат салганын байырлап турган.

Улустуң хуралының сессиязы Варшава чөвүлел хуралының киржикчилери—сес күрүнелерниң найырал, кады-ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында керээзин чаңгыс эп-сеткил-биле күштүг болдуруп бадылаан. Депутаттар үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыннары-биле ол шиитпирни байырлап хүлээп алган.

(СЭТА).

Албанияның улустуң хуралы Варшава керээзин күштүг болдуруп бадылаан

ТИРАНА. Албанияның телеграф агентилелиниң дыңнадыы-биле алырга, Албанияның Улус Республиказының Улустуң хуралының онза сессиязы болган. Найырал, кады-ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында Варшавага 8 чурттарның ат салган керээзин күштүг болдуруп бадылаар дугайында айтырыгны сессия чугаалажып көрген.

Албанияның Улус Республиказының Министрлер Чөвүлелиниң даргазы болгаш Варшава чөвүлел хуралынга албани төлээлерниң баштыңы Мехмет Шеху илеткел кылган. Албани улустуң дээди эрге-ажыктарын болгаш керээге ат салган бүгү күрүнелерниң эрге-ажыктарын хандырып турар Варшава керээзин бадылаарын Албанияның Улус Республиказының министрлер чөвүлелиниң мурнундан Мехмет Шеху улустуң хуралынга санал киирген.

Депутаттарның чугаазының соонда улустуң хуралы Варшава керээзин чаңгыс эп-сеткил-биле күштүг болдуруп бадылаан.

(СЭТА).

Чехословак республиканың президентизи Варшава керээзин бадылаан

ПРАГА. Чехословакияның телеграф агентилелиниң дамчыдып турары: Албанияның Улус Республиказының, Болгарияның Улус Республиказының, Венгр Улус Республиканың, Герман Демократтыг Республиканың, Польша Улус Республиканың, Румын Улус Республиканың, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Чехословак Республиканың аразында найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында 1955 чылдың май 14-те Варшавага чарган керээни Чехословак Республиканың президентизи Антонин Запотоцкий май 26-да күштүг болдуруп бадылаан.

(СЭТА).

◆

Аргентинада совет үлетпүр делгелгезинге сонуургал

БУЭНОС-АЙРЕС. Буэнос-Айресте советтиң үлетпүр делгелгези аргентин хөй-нииттиниң улуг сонуургалын үндүрүп турар. Баштайгы үш хүнде делгелгеге 260 муң ажыг кижи чораан. Аңаа инженерлер, техниктер, кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, тараачыннар, ажык-кончаачы болгаш садыг бөлүктериниң төлээлекчилери, студентилер, школаларның өөреникчилери, ол черниң болгаш даштыкы фирмаларның шериг төлээлекчилери, парлалга төлээлекчилери кээп турар. Делгелгеде кирген көргүзүглерге көрүкчүлер бедик үнелелди берип турар. Аргентин парлалга совет үлетпүр делгелгезин «Буэнос-Айрестиң улуг болуушкуннарының бирээзи» деп санап турар.

(СЭТА).

◆

Уруглар камгалалының делегей хүнүнге КУР-да белеткел

ПЕКИН. Уруглар камгалаарының делегей хүнүнге белеткел Кыдат Улус Республикада калбарып турар. Уруглар камгалаарының делегей хүнүн байырлаарының талазы-биле белеткел комитеттерин хоорайларда болгаш кедээ районнарда тургускулаан. Июнь 1-де школаларга, культура болгаш дыштанылга парктарынга, уруглар садтарынга уругларның бот-тывынгыр уран-чүүл концерттери, оюннары болгаш байырлалдар болур.

(СЭТА).

◆

КУР-да үлетпүр тудуушкуну

ПЕКИН. «Гуанмэньжибао» солуннуң дыңнадып турары болза, КУР-нуң металлургия үлетпүрүнүң төвү — Аньшаньда гоминданчыларның үрегдээни доменниң улуг печказын чаартырының талазы-биле ажылдар чедиишкинниг чоруп турар. Доменниң бо печказы каш чыл дургузунда ажыл чок турган. Доменни чаартып кылырын техниканың сөөлгү чедиишкиннерин барымдаалап кылып турар, ооң ачызы-биле доменниң күчүзү дыка улгадыр. Тудугжуларның коллективи доменни катап тургузар ажылдарның графигин дыка ажыр күүседип турар.

Аньшаньның металлургия комбинадының сан талазы-биле дөрт дугаар болуп турар автоматчыткан күчүлүг домен чоокку үеде ажыглалга кирер.

(СЭТА).

◆

Чехословакияда капитал тудуушкунунуң калбарып турары

ПРАГА. Капитал тудуушкунунуң хемчээли Чехословакияда чыл бүрүде улгадып турар. Бирги беш чылдың иштинде тудуушкунга күрүнениң капитал салыышкынының планы 803 миллиард крон ашкан. Бо хөреңгилер-биле үлетпүрнүң чүс-чүс чаа бүдүрүлгелерин туткан, ооң иштинде машина тудуушкунунуң 24 улуг заводтары, 9 мартен печкалары, 6 домен печкалары, 6 блюмингилерни, чаа электри станцияларын туткан, чүс-чүс километр демир орукту салган, 177 муң квартирлерни туткан.

Бо чылын капитал тудуушкунга 23 миллиард хире кронну төлевилээн.

Чехословакияда тудуушкуннуң улуг үлетпүрү тургустунган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бирги беш чылдың иштинде 52 хуу өскен.

Улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң ийиги беш чыл планы капитал тудуушкунунуң оон ыңайгы өзүлдезин көрүп турар, ниитизи-биле 144 миллион кронну төлевилээр бирги беш чылда турганындан барык ийи катап хөй.

(СЭТА).

Великобританияның коммунистиг партиязының медеглели

ЛОНДОН. Парламент соңгулдаларының түңнелдеринге холбаштыр Великобританияның Коммунистиг партиязы медеглел парлаан, ында соңгулдаларга консерваторларның тиилээниниң харысалгазы лейбористиг партияның барыын үзелдиг удуртулгазынга чүктелир, чүге дээрге «лейбористиг партияның баштыңнары бо соңгулдаларның үезинде ышкаш шак ындыг принцип чок кампанияны кажан-даа чорутпааннар» деп айыткан. Лейбористерниң барыын үзелдиг баштыңнары «иштики болгаш даштыкы политиканың бүгү кол айтырыгларының талазы-биле консерваторжу удуртукчулар-биле долу чөпшээрежилгелиг болуп турар деп медеглелде демдеглээн. «Лейбористиг партияның онза конференциязын доп-дораан чыылдыргаш, соңгулдаларга холбаштыр ажылчын шимчээшкининиң мурнунда тургустунуп келген чаа айыылдыг байдалды аңаа ханызы-биле сайгарып көрүп, удуртулгага болгаш политикага чугула өскерлиишкиннерни хандырарынче хемчеглерни алыры эргежок чугула» деп медеглелде чугаалап турар.

Медеглелде демдеглеп турарын ёзугаар алырга, соңгулдаларның характерлиг чүүлү болза, партия бүрүзүнүң удуртукчуларының боттарының тайбыңче чүткүлдүүнүң дугайын бүзүредип чугаалаар ужурга таваржып турганы болур. Ындыг байдал «амгы үеде улустар аразында тургустунуп турар чаа байдалдың чугула фактору болур, аңаа консервативтиг чазак болгаш лейбористиг партия кичээңгей салыр ужурлуг. Атомнуг чепсекти хоруглаарын, чепсек дүжүрүүшкүнүн, а ол ышкаш тайбыңга ынакшылдыг чаңгыс-аай Германияны тургузарын чедип алыры-биле дөрт күрүнелерниң чугаалажыышкыннарының үезинде шын турушту ээлээринче албадаар ужурлуг калбак кампания ам чорутунган турары эргежок чугула. Бир эвес улус тайбыңны камгалап алыр дээш бодунуң салдарын ажыглаар болза, чүгле ынчан дайынның кыжанылын чок кылып болур...».

«Ажылчы аңгы барыын үзелдиг лейборисчи баштыңнарның көргүзүп турары аштырыышкын сеткилинге алыспас, политиктиг улуг аштырыышкындан түңнелдерни үндүрер болгаш түр аштырыышкынның тиилелге-биле солутунарын чедип алыр» дээрзинге Коммунистиг партия бодунуң бүзүрелин илередип турар.

(СЭТА).

Англияда парламент соңгулдаларының түңнелдери

ЛОНДОН. Май 28-те парламент соңгулдаларының бүгү соңгулда округтарының талазы-биле түңнелиниң дугайында медээлерни парлаан, ында чаңгыс округтуң түңнели кирбээн (ол округта мандатты консервативтиг партия бодунга камгалап алыр дээрзинге бүзүреп турар). Рейтер агентилелиниң дыңнадыгларын ёзугаар алырга, парламентиде олуттар мынчаар хуваатынган: консерваторларга, (общиналар палатазының спикери-биле кады) 344 олут, лейбористерге—277, либералдарга—6, Синн Фейн деп ирланд партияга—2. Ынчангаш ам консерваторлар 59 артык олуттуг, хөй кезии болуп турар. (Эрткен чыылдырыгның общиналар палатазынга ол палатаны дүжүрүп турар үеде олар 19 артык) олуттарлыг турганнар). Консерваторлар 23 чаа олуттарны алган болгаш лейбористер 17 олуттарны оскунганнар.

Май 27-де телевидение дамчыдылгазынга чүве чугаалааш, лейбористиг партияның баштыңы Эттли бодунуң партиязының аштырыышкынын ооң иштики чөрүлдээлери-биле тайылбырлаарын оралдажып турган. Ынчалза-даа, парлалганың хөй-хөй органнарының миннип турарын ёзугаар алырга, лейбористер дээш берген бадылаашкыннарның санының эвээжээни херек кырында лейбористерниң барыын үзелдиг баштыңнарының чорудуп турары Барыын Германияны катап чепсеглээрин болгаш чепсекти эндере бүдүрерин деткиириниң политиказы партияның аңаа кежигүннериниң база улустуң күзелдеринге дүүшпейн турары-биле тайылбырлатынар. Партияда чөрүлдээлерниң-даа, соңгулдаларга бадылаашкыннарны ышкынганының-даа чылдагааны харын ол болур.

Консерваторларның тиилелгези болза, «Эттли болгаш Моррисонга баштаткан лейбористиг партияның политиказында барыын үзелдерже доктаамал чоокшулаашкынның түңнели болган деп «Дейли уоркер» солуннуң политика талазы-биле допчулакчызы демдеглеп турар. Эрткен соңгулдаларга соңгукчуларның 82,6 хуузу киришкен болза, бо соңгулдаларга77 хуузу киришкен деп ол бижип турар. Соңгукчуларның барыын үзелдиг лейбористерниң политиказынга таарышпайн турар кезээ соңгулдаларга киржиринден ойталап каапкан деп допчулакчы немеп турар. Парлалганың сан медээлери-биле алырга, лейбористер 1500 бадылаашкыннарны ышкынганнар.

Консерваторлар ам общиналар палатазында элээн улуг кезээ болуп турар дээрзин айыткаш, солуннар ооң-биле кады олар эрткен соңгулдаларга бодаарга, ам эвээш бадылаашкыннарны алганнар деп демдеглеп турар. Чижээ, «Дейли экспресс» солуннуң политиктиг допчулакчызы Маркс мынча деп бижээн: «Консерваторлар 1951 чылдың соңгулдаларының үезинге бодаарга, 500 бадылаашкын эвээшти алганнар».

Соңгулдаларның түңнелдериниң дугайында «Файнэншл таймс» солун редакциязының чүүлүнде мынча деп бижээн: «Консерваторларның тиилелгезиниң ужурундан фонд биржазының дүүн онза байырлап турганы-даа чаңгаар чүүл болур». «Кан компанияларының акцияларының ээлери дүүн онза улуг олча-ажыкты алганнар. Америк капитал салыкчылары база англи компанияларга хөреңгилер салып турганнар» деп «Дейли Скэтч» солун бижип турар.

(СЭТА).

Индонезия чазааның кежигүннери атомнуг чепсекти хоругдаары дээш

ВЕНА. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң секретариадының дыңнадып турары болза, тайбың талалакчыларының Индонезияда национал комитединиң төлээлерин Индонезий республиканың президентизи Сукарно хүлээп алган, ТБЧ-ның (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң) Вена Кыйгырыының текстизин ол төлээлер президентиге дамчыдып бергеннер. Ол хүлээп алыышкынның үезинде Сукарно, атомнуг дайынны кыпсыпкы дег байдалга хамаарыштыр айыылзыныышкынны, а ол ышкаш ындыг дайынга удурланырының эргежок чугулазын индонезий улуска тайылбырлап бээр кампанияны чорударының чугулазын илергейлээн.

Атомнуг дайынның белеткелинге удур тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыының адаанга Индонезияда ат салган кижилерниң аразында чоннуң чаагай амыдыралын бедидериниң министри Сираджудин Аббас, күш-ажыл министри Абидин, кедээ ажыл агый министри Сабжарво, юстиция министри Джоди Гондокусумо, экономика министри Россено олар бар.

Индонезияның янзы-бүрү партияларындан парламентиниң 25 депутаттары Вена Кыйгырыының адаанга база ат салганнар.

ТБЧ-ниң секретариадының дыңнадыын ёзугаар алырга, тайбыңга ынакшылдыг күштерниң ам болур Бүгү-делегей Ассамблеязынга баар төлээлерни депшидер тускай комитетти удуртурун чоннуң чаагай амыдыралын бедидериниң талазы-биле министри Сираджудин Аббас чөпшээрээн. Атомнуг дайынның белеткелинге удур шимчээшкинни хөгжүдериниң чугула чүүлдериниң бирээзи деп Бүгү-делегей Ассамблеязының ужур-дузазын Аббас бодунуң чоруткан бижиинде демдеглээн.

(СЭТА).

Вьетнам Демократтыг Республиканың шөлдеринде

ХАНОЙ. Вьетнамның информация агентилелиниң дыңнадып турары болза, Вьетнамның Демократтыг Республиказында часкы тарылга кампаниязы чедиишкинниг эртип турар.

Май 25-те чурттуң соңгу районнарында 2 миллион му рис тарытынган (бир му $1/3$ га хемчээлдиг —(Ред). Республикада бо чылын тарылга шөлдери дыка калбарып турар. Чижээ, Хадонг можуда тарылга шөлдери 19 муң му кылдыр улгаткан.

Суггарылганың эрги бугалары улуг хемчээлдиг катап тургустунуп, чаа суггарылга бугалары туттунуп турар. Вьет Бак можунуң тараачыннары 7300 бугаларны, суггарылга хөлчүгештерин болгаш кудуктарын немей каскан болгаш катап тургускан. Ол ажылдарның түңнелинде 27 муң му рис шөлдери суггарылгага кирер.

(СЭТА).

Редакторнуң оралакчызы **Т. ТАЛГАНЧЫК.**

ЧАГЫКЧЫЛАРГА

„ШЫН“

солунну үзүктел чокка алыры-биле чагыдылганы узадыры чугула

Чагыдылганы хүлээп алырын, а ол ышкаш чагыдылганың хуусаазын узадырын харылзааның бүгү-ле конторалары, салбырлары, агентилери база почтальоннар чорудуп турар.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3 — 62, редакторнуң оралакчызының иштики информация, килдистериниң —3—88. харысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт кедээ ажыл-агый, килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал чагаа, килдистериниң база бухгалтерияның—3—65,

ТС—02118

Культура эргелелиниң типографиязы